

PRO EUROPA

Gazeta Ligii PRO EUROPA Liga hírlapja – 4-5 / 2002

„A fi European înseamnă a fi optimist“

„Am dori ca aceasta să nu fie o festivitate pentru că Europa nu s-a construit cu festivism ci cu foarte mult pragmatism. V-aș aminti doar că la baza Europei de astăzi, a Uniunii Europene stă gestul unor oameni care și-au dat mâna peste mormintele celui de al doilea Război Mondial, francezii și germanii care la puțin timp după ce războiul dintre cele două națiuni încetase au găsit în ei resurse de optimism, de idealism necesare pentru a începe acest proiect“ — a fost principiul în spiritul căruia s-a desfășurat manifestarea de la Sala de oglinzi a Palatului Culturii din Tîrgu Mureș dedicată Zilei Europei, Zilei Schuman și, de ce nu, și Ligii PRO EUROPA, prima organizație mureșeană și, cred, prima organizație proeuropeană din țară: „să fim mîndri că Tîrgu Mureșul este locul în care a luat ființă una dintre primele organizații din România democrată, că am luat ființă în 1989 și de atunci sute de tineri au trecut prin cursurile

Colegiului Democrației, ale Academiei Interculturale Transsylvania, ale taberelor noastre, care le-au dat o dimensiune europeană. Peste 150 de tineri lucrează astăzi de la Ministerul de Externe, pînă la consilii, primării și își aduc contribuția cu știința lor despre Europa la construcția europeană. Opinia noastră este că Europa începe acasă.“ (Smaranda Enache).

Transilvania se reclamă de la o tradiție europeană pe care, după perioada neagră a comunismului, încearcă să o revitalizeze odată cu dificilul proces de reconstrucție europeană, de revigorare a valorilor europene rămase latente în lunga noapte a unui tip de societate pe care această regiune nu îl merita: „Noi aparținem Europei, așa cum se vede ea de la Arad, Tîrgu Mureș sau Cluj. Uneori ea apare ca un club exclusivist, un club al bogaților, uneori a unor bogați mofturoși chiar dacă plini de politețe și curtoazie. Privind așadar această Europă, ea este o Europă rîvnită în care vrem cu orice preț să intrăm în mod întemeiat nu doar din motive de orgoliu ci pentru că avem aceste acte de noblețe culturală și la nivelul civilizației. Există o prioritate care vine din Transilvania. În anul 1922 un intelectual care studiasse la Budapesta, care era în relații de prietenie și chiar cooperare literară cu Octavian Goga și cu alți cărturari din acest mare oraș central-european, pe numele său Octavian Tăslăneanu, a publicat mai multe articole în care susținea necesitatea unificării europene, concepută desigur la nivel intraguvernamental, la nivel politic, la nivel administrativ.

Un an mai tîrziu, cine credeți că relua această idee a cărei paternitate o constatasem deja la Tăslăneanu, o relua faimosul om politic ceh Eduard Beneš. Este o idee care plutea în aerul epocii și care, este interesant de constatat, plutea în această zonă a Europei Centrale, Sud-Estice.

Aici, în acest culoar care ne poate părea uneori semi-obscur, alteori luminat de o mare vîlvătaie, din România, putem întrezări în Europa o mare speranță care vine pe urma unei certitudini. E limpede, cu cît Europa se va lărgi, ea se va întări, paradoxal.“ (Ovidiu Pecican)

Și dacă Europa începe acasă, dacă Transilvania în special se mîndrește cu o tradiție europeană, cu o contribuție însemnată la conturarea ideii de Uniune Europeană, atunci cu siguranță că și Tîrgu Mureșul este un oraș European prin istoria sa, dar și prin oamenii săi: „Ziua de azi este una optimistă. A fi european

înseamnă și a fi optimist. Cînd Schuman a lansat ideea unei Europe Unite într-o stare embrionară, Europa era încă tensionată de urmările fascismului și iată că s-a găsit o rezolvare pe care nimeni atunci nu o credea posibilă, o soluție favorabilă, nu perfectă, pentru că de altfel nici democrația nu este perfectă. (...) Toată dezvoltarea europeană în fapt presupune o dezvoltare regională. Dacă sîntem europeni, azi trebuie să fim optimiști. Cum se jus-

Campioana olimpică Mihaela Penes la Tîrgu-Mureș cu ocazia Crosului PRO EUROPA

tifică însă acest optimism pentru Tîrgu Mureș? Ce ne motivează să spunem că Tîrgu Mureșul este un oraș care a dat un exemplu în a se alinia Europei? Vreau să spun că după 6 ani de muncă în care societatea civilă, toată lumea s-a implicat putem spune că obiectivul strategic principal este ca, pierzînd treptat caracterul preponderent industrial ne-ecologic, Tîrgu Mureșul să devină un centru regional cultural de învățămînt, de turism și financiar. În această definiție am comprimat munca a foarte mulți specialiști și care de fapt enunță într-o propoziție toată gîndirea noastră de dezvoltare a Tîrgu Mureșului de acum înainte, o dezvoltare durabilă, europeană. (Fodor Imre).

Și fiindcă credința în valorile europene ne este comună tuturor, s-a considerat că Ziua Europei este și ziua tuturor tîrgumureșenilor, nu numai a celor prezenți la manifestare. Rămîne însă la latitudinea fiecăruia de a-și sărbători ziua așa cum crede că îl reprezintă mai bine. Mulți ani pentru Europa comună și mult optimism pentru europenii tîrgumureșeni!

(L. A.)

CALENDAR * NAPTÁR

6 aprilie — *Adunarea Generală a LPE*. Alegerea organelor de conducere.

7-11 aprilie — *Stagiul de studiu la București*. Studenții Colegiului Democrației au vizitat Guvernul, Parlamentul României, Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei, Ambasada și Centrul Cultural ale Ungariei la București.

16 aprilie — *Conferință de presă* pe tema învățământului în limbile minorităților naționale și a bilingvismului în administrația locală.

16-22 aprilie — *Sesiunea a III-a a Academiei Interculturale Transsylvania*, ediția a III-a la Alba Iulia și Tîrgu-Mureș.

19-20 aprilie — *Aplicarea Legii administrației publice locale privitor la utilizarea limbii materne a minorităților naționale*, seminar organizat de Project on Ethnic Relations la Tîrgu-Mureș. Din partea LPE a participat Haller István.

19-21 aprilie — *AXVII-a întâlnire a Centrelor de Pluralism* în Lvov, Ucraina, organizată de IDEE Washington și Lion Society din Lvov. Din partea LPE a participat Smaranda Enache.

21 aprilie — *Elemente de cultură și istorie ale comunității maghiare din Transilvania*, curs în cadrul Colegiului Democrației. Lector: Szabó Ödön, istoric.

22 aprilie — *Societatea civilă și revizuirea Constituției*, dezbateri organizată de Asociația Pro Democrația și Fundația Konrad Adenauer la București. Din partea LPE a participat Haller István.

26-28 aprilie — Primul modul al *Școlii liderilor romi*, dedicat societății civile, organizat de LPE la Tîrgu-Mureș.

28 aprilie-3 mai — *Stagiul de studiu la Budapesta*. Studenții Colegiului Democrației au vizitat Guvernul, Parlamentul Ungariei, Ministerul Afacerilor Externe, Oficiul Maghiarilor de peste Hotare, Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei și Ambasada României.

29 aprilie — *Conferință de presă* pe tema campaniei S.O.S. Sighișoara și a conferinței privind situația ceangăilor.

9 mai — *Ziua Europei*. La Tîrgu-Mureș: *Europublicitate*; la Satu Mare: *România și Uniunea Europeană*, dezbateri.

12 mai — *Crosul Pro Europa*, ediția a IX-a.

13-14 mai — În cadrul *Zilelor Orașului Satu-Mare*, Filiala LPE a organizat în colaborare cu diferite ONG-uri locale variate manifestări culturale-artistice, sportive și un stand comun al organizațiilor neguvernamentale locale.

15 mai — *Conferință de presă* pe tema campaniei S.O.S. Sighișoara, a bilingvismului în administrația locală și a respectării drepturilor copilului în școlile din Tîrgu-Mureș.

16-19 mai — *Strenghts and Perspectives: Candidate Countries in the EU Enlargement Process*, seminar internațional organizat de Heinrich Böll Stiftung la Istanbul. Din partea LPE a participat Smaranda Enache.

20 mai — *Conferință de presă* a filialei LPE Satu Mare: prezentarea rezultatelor proiectelor anterioare, lansarea noului proiect și prezentarea cărții „Îmbunătățirea situației romilor”

26 mai — *Elemente de cultură și istorie ale comunității românești din Transilvania*, curs în cadrul Colegiului Democrației. Lector: conf. univ. dr. Alexandru Cistelean.

28 mai-2 iunie — Întâlnire de lucru: *Improving interethnic relations in South-Eastern Europe*, organizat de Fundația King Baudouin la Belgrad. Din partea LPE a participat Laura Ardelean.

4 aprilis — *A PEL Közgyűlése*. A vezetői testület megválasztása.

4 aprilis 7-11 — *Bukaresti tanulmányút*. A Demokrácia Kollégiumának diákjai meglátogatták a Parlamentet, a Kormányt, az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központját és Magyarország Nagykövetségét és Kulturális Központját.

4 aprilis 16 — *Sajtókonferencia* a kisebbségi nyelveken történő oktatásról és a kisebbségi nyelvek használatáról a helyi közigazgatásban.

4 aprilis 16-22 — *A Transsylvania Interkulturális Akadémia III. ülésszaka* Gyulaféheváron és Marosvásárhelyen.

4 aprilis 19-20 — *A Helyhatósági törvény alkalmazása a nemzeti kisebbségek nyelvhasználatára vonatkozóva*, marosvásárhelyi szeminárium a Project on Ethnic Relations szervezésében. A PEL részéről Haller István vett részt.

4 aprilis 19-21 — *A Pluralizmus Központok XVII találkozója* Lvovban (Ukrajna), az IDEE Washington és a Lvovi Lion Society szervezésében. A PEL részéről Smaranda Enache vett részt.

4 aprilis 21 — *Az erdélyi magyar közösség kulturájának és történelmének elemei*, Szabó Ödön történész előadása a Demokrácia Kollégiuma számára.

4 aprilis 22 — *A civil társadalom és az Alkotmány módosítása*, A Pro Demokrácia Egyesület és a Konrad Adenauer Alapítvány által szervezett bukaresti vitafórum. A PEL részéről Haller István vett részt.

4 aprilis 26-28 — *Aromavezetőkiskolája*, első ülésszak a PEL szervezésében Marosvásárhelyen, melynek témája a civil társadalom volt.

4 aprilis 28 - május 3 — *Budapesti tanulmányút*. A Demokrácia Kollégiumának diákjai meglátogatták a Parlamentet, a Kormányt, a Határon Túli Magyarok Hivatalát, az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központját és Románia Nagykövetségét.

4 aprilis 29 — *Sajtókonferencia* az S.O.S. Segesvár civil kezdeményezéséről és a csángókonferenciáról.

május 9 — *Európa Nap*. Marosvásárhelyen: *Eurotájékoztató*; Szatmáron: Románia és az Európai Unió, vitafórum.

május 12 — IX. *Pro Europa Futóverseny*.

május 13-14 — *A Szatmári Napok* alkalmából a PEL fiókszervezete, több helyi civil szervezettel közösen, kulturális, művészi és sporteseményeket szervezett, kiállításon mutatva be e szervezeteket.

május 15 — *Sajtókonferencia* az S.O.S. Segesvár civil kezdeményezéséről, a kisebbségi nyelvek használatáról a helyi közigazgatásban és a gyermekek jogainak betartásáról Marosvásárhely iskoláiban.

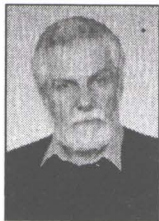
16-19 mai — *Strenghts and Perspectives: Candidate Countries in the EU Enlargement Process*, isztambuli nemzetközi szeminárium a Heinrich Böll Stiftung szervezésében. A PEL részéről Smaranda Enache vett részt.

20 mai — A PEL szatmári fiókszervezetének *sajtókonferenciája*: az előző projektek eredményeinek, az induló projektek és az „Îmbunătățirea situației romilor” c. könyv bemutatása.

május 26 — *Az erdélyi román közösség kulturájának és történelmének elemei*, dr. Alexandru Cistelean egyetemi docens előadása a Demokrácia Kollégiuma számára.

május 28 - június 2 — *Improving interethnic relations in South-Eastern Europe*, belgrádi munkatalálkozó a King Baudouin Alapítvány szervezésében. A PEL részéről Laura Ardelean vett részt.

De la poteca lui Robert Schuman la autostrada europeană*

La aniversări se cade să evocăm memoria înaintașilor.

Este firesc așa, pentru că, de fapt, cu toții continuăm ceva, formându-ne pașii următori din cei dinainte. A adesea clădindu-ne casele din pietrele cetăților dărîmate. Formându-ne pașii fie în căutarea Edenului pierdut, fie în scrutarea unui Paradis încă neinventat. Continuăm drumuri bătătorite de tați, bunici, străbunici și le sîntem recunoscători chiar nerecunoscîndu-le meritele.

Unii, mai îndrăzneți, mai aventurieri și mai necugetați poate, sau pur și simplu mai vizionari, coboară de pe potecile bine bătătorite ale înaintașilor și o iau pe scurtătură. Astăzi îi evocăm cu recunoștință pe acei nonconformiști care au luat-o pe scurtătura istoriei.

Poteca deschisă acum cincizeci de ani, după ultimul mare război mare, de un Jean Monet, Robert Schuman, Charles de Gaule, Konrad Adenauer, Winston Churchill și ceilalți, a devenit, iată, autostradă.

Astăzi autostrada nu mai are nimic romantic în ea, nici măcar surprizele șoselelor noastre pline de neprevăzut, dar are o calitate indiscutabilă: se poate circula pe ea bine și repede. E și asta ceva.

Și spre deosebire de hîrtoapele noastre mioritice, autostrada europeană "capitalistă" servește cu bună credință acel "cel mare capital" care este totuși: omul. E și asta ceva, chiar dacă nu totul.

Astăzi multă lume sărbătorește ziua de 9 mai. (Unii nostalgici cu gîndul la 8 mai poate, aniversarea PCR, pentru cine n-ar ști, alții la 10 mai, ziua istaurării monarhiei, pentru cei care au uitat).

Spre deosebire de cei care sărbătoresc trecutul, noi încercăm să sărbătorim viitorul. Spre deosebire de cei care ridică monumente războinice și aniversează bătălii victorioase — uitînd că orice victorie are și învișii săi —, noi preferăm să construim/să reconstruim drumuri europene.

"*Én dolgozni akarok. Elegendő harc, hogy a múltat be kell vallani*" — / "...Vreau să muncesc. Destulă luptă este să spui pe față tot ce s-a-ntîmplat." — zice unul dintre cei mai mari poeți maghiari, care în același poem mărturisește că: "*Aryám kún volt, az apám félig-székelly, félig-román, vagy tán egészen az.*" / "*Cumană mama, tatăl meu săcui, român pe jumătate ori de-a-ntregul.*" Ar trebui să ne mire că drumul E-60, ce ne poartă spre Europa, trece tocmai prin patria autorului acestor versuri: József Attila?

România, ca și Ungaria vecină, au decis cu zdrobitoare majoritate să se îndrepte în marș forțat spre acelaș țel. Dar știm oare cum arată limanul spre care dorim să ne cumpărăm biletul? Suntem conștienți oare de prețul biletului rezervat? Știm oare spre care Europă vrem să ne îndreptăm cu atîta convingere cu toții?

Spre "Europa untului" — ca să nu-l uităm totuși pe intelectualul care nu putea găsi moment mai nepotrivit să ironizeze Occidentul decît atunci cînd noi stăteam la cozi umiltoare pentru tacîmuri de pui? Spre Europa vitrinelor sparte de protestele descreierate împotriva unei globalizări oricum inevitabile? Spre Europa care nu a reușit din păcate să depășească ura interetnică în zonele sale critice, ca Irlanda de Nord sau Țara Bascilor, în ciuda unei bunăstări evidente? Spre Europa care i-a adus pe un Haider sau Le Pen în poziție de factori politici de reală influență? Spre Europa națiunilor și a statelor naționale — o fortăreață mai mare cu o mulțime de fortărețe mai mici —, sau Europa regiunilor, a comunităților și a cetățenilor care o compun,

o patrie mai mare cu o mulțime de patrii mai mici? O Europă federativă? Confederativă? O Europă deschisă spre toate zările lumii sau una închisă în durerea pericolului pierderii identității sale? O Europă geografică, trasată cîndva de la Atlantic la Urali, dar care astăzi are pretenția să se întindă chiar pînă la Pacific, deși abia dacă ajunge pînă la Carpați sau pînă la Nistru...? Și dacă nu Europa geografică ci o Europă a valorilor, care valori?

Da, fără îndoială că noi, pro-europenii declarați și împătimiti sîntem înaintea de toate pentru o Europă a valorilor, dincolo de una geografică

sau economică. O Europă clădită pe valoarea muncii cinstite retribuite corect, pe valoarea cuvîntului dat, a cuvîntului respectat, pe valoarea respectului de sine bazat pe respectul față de celălalt, pe valoarea libertății mele îngrădită doar de libertatea ta, pe valoarea speranței că *homo homini lupus* poate realmente deveni într-o bună zi *homo res sacra homini*.

Europa poate fi asemănat cu un grandios spectacol făcut de regizori, scenariști, actori, tehnicieni și figuranți. Chiar dacă pentru moment, în situația deloc promițătoare în care ne zbatem, ne-am mulțumi să facem doar figurație în spectacolul european, doar să fim primiți pe scenă, avem convingerea că trecutul nostru multicultural transilvan, proeuropean *avant la lettre*, și talentele noastre native cu nimic inferioare celor care au fost distribuiți deja în spectacol, ne îndreptătesc să accedem, chiar dacă nu la pupitrul regizoral, dar la importante roluri de creație alături de cei mai mari actori ai Europei. Parafrazînd dictonul de pe blazonul unui adevărat ardelean, ce poate fi regăsit pe multe din frontispiciile bisericilor noastre: "*Ha Isten velünk, ki ellenünk?*" / "*Dacă Domnul e cu noi, cine ne stă împotriva?*", nu ne putem pune oare întrebarea mai mult decît retorică: dacă noi credem cu adevărat, și vrem ceea ce credem, ne poate sta cineva în cale?

* Textul discursului festiv rostit cu ocazia Zilei Europei 2002.

ZILELE EUROPA NAPOK

Europublicitate

Dacă sîntem de acord cu ideea că „informația înseamnă putere“ atunci manifestarea organizată de Liga PRO EUROPA și Radio Tîrgu Mureș s-a dovedit a fi un gest de altruism față de tîrgumureșeni. La 9 mai, încă de la ora 10.00, în fața sediului Ligii PRO EUROPA a fost amplasat un stand la care studenții Colegiului Democrației au difuzat materiale referitoare la Ziua Europei, la Uniunea Europeană, dar și stegulețe și baloane.

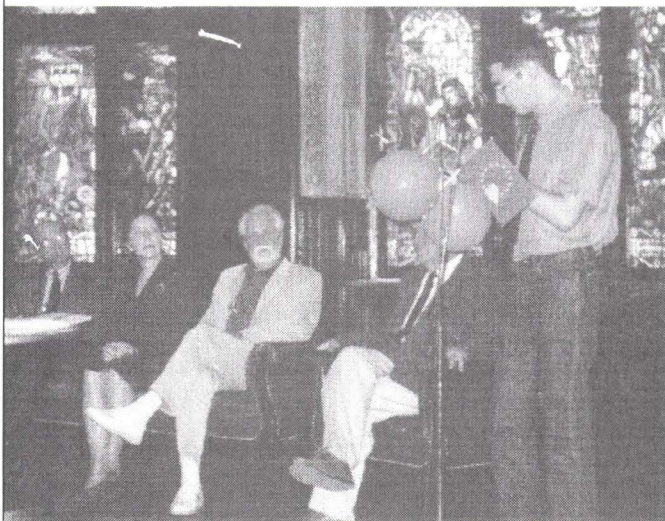

Societatea civilă și integrarea europeană

De la ora 14.00 la Radio Tîrgu Mureș a avut loc o masă rotundă virtuală cu tema „Rolul societății civile în integrarea europeană“. Alături de alți invitați, doamna Smaranda Enache, copreședinta Ligii PRO EUROPA, a prezentat modul în care societatea civilă, fiecare locuitor al cetății poate contribui la grăbirea procesului de integrare, la readucerea Europei la noi acasă.

Regionalism – regionalizare

Analiștii, geopoliticienii prevăd că viitorul Europei comune se prefigurează a fi unul al regiunilor. De altfel, dezbaterile teoretice înclină tot mai mult balanța în favoarea statelor compuse, în care desconcentrarea și descentralizarea să fie dublate de o autonomie locală sub forma regionalismului. Despre tendințele din societatea românească au vorbit ascultătorilor postului de Radio Tîrgu Mureș, în data de 9 mai de la ora 16.00, domnul Szokoly Elek, directorul Ligii PRO EUROPA, Csutak István de la Agenția de dezvoltare 7 Centru, Brassai Zsolt, președintele Asociației Pro Regio.

Crosul PRO EUROPA, ediția a IX-a

Acum nouă ani, Centrul Intercultural i-a invitat pe toți cei care iubesc alergarea să se alăture Crosului PRO EUROPA, prima manifestare de acest fel de la noi din țară. Numărul parti-

cipianților a crescut apoi cu fiecare an, tîrgumureșenilor adăugîndu-li-se și iubitori ai alergării și valorilor europene din întreaga țară. Ediția a IX-a, desfășurată duminică 12 mai 2002 de la ora 10.00, a aliniat la start peste 470 de participanți, în marea lor majoritate tineri și foarte tineri — cel mai tînăr participant nu a împlinit încă un an! — dar și veterani ai alergării sau amatori cu mare experiență — cel mai vîrstnic participant avînd peste 75 de ani. Cei mai mici și cei mai înțelepți au avut de parcurs un traseu de 3 km, iar cei aliniați la cel de-al doilea start au parcurs 6 km. S-au acordat premii primilor 3 clasați la fiecare categorie de vîrstă și sex, celui mai tînăr participant, celui mai vîrstnic participant precum și celei mai numeroase familii. Cu ajutorul sponsorilor (Primăria Tîrgu-Mureș, Citadin Prest SRL, Ungarom Servcom SRL, Constructorul SCA, Mondo Trade SRL, Datalog SRL, Digitek SRL) 20 de participanți au primit premii surpriză. Premiile au fost înmîinate de doamna Mihaela Peneș, director în cadrul Comitetului Olimpic Român, domnul Ovidiu Natea, prefectul județului Mureș, domnul Tiberiu Bidiga, director DJTS Mureș, domnul Fodor Imre, viceprimarul municipiului, doamna Smaranda Enache, copreședinta LPE, și domnul Szokoly Elek, directorul Centrului Intercultural și inițiatorul acestui cros.

Concert Nightlosers

Și, ca orice aniversare care se respectă, Ziua Europei s-a încheiat cu un concert susținut de formația Nightloser. Teatrul Național din Tîrgu Mureș a fost luat cu asalt în special de tînăra generație. Tîrgumureșenii care nu au avut șansa de a fi parte a concertului au putut asculta piesele la Radio Tîrgu Mureș.

Constituția în revizuire

La 22 aprilie 2002 Asociația Pro Democrația și Fundația Konrad Adenauer au organizat, la București, dezbaterile *Societatea civilă și revizuirea Constituției*, la care au participat reprezentanții partidelor politice și ai societății civile din România.

Conform părerilor aproape unanime ale partidelor politice și ale specialiștilor în drept constituțional, după doar zece ani de la adoptarea Constituției României, a devenit imperios necesară revizuirea sa. Nu putem să ignorăm faptul că, acum zece ani, acest lucru era prevăzut afiș de partidele democratice din acea vreme, cit și de membrii marcanți ai societății civile. Tot așa, avem obligația morală să ne aducem aminte de declarațiile Președintelui României din acea vreme, conform cărora această Constituție ar fi fost dintre cele mai moderne și cele mai europene. (Putem doar spera că împreună cu revizuirea Constituției, cele 3-4 mandate prezidențiale nu se vor eterniza.)

Este oare malefică schimbarea prea deasă a constituțiilor? Constituțiile României datează din 1866, 1923, 1938, 1948, 1952, 1965, 1991. Se observă tendința de a adopta o nouă constituție cu o „densitate” ridicată. Cea mai lungă existență a avut-o Constituția din 1866, cea mai scurtă cea din 1948. Care este „practica internațională” în domeniu? Regatul Unit nu are constituție. SUA își are constituția din 1787, cu amendamente ulterioare. Constituția majorității statelor din Europa de Vest datează de după cel de-al doilea război mondial: Franța din 1958 (dar cu Declarația drepturilor omului și cetățeanului din 1789), Italia din 1947, Germania din 1949. Majoritatea statelor din Europa de Est și-au schimbat constituția după 1989 (excepție fiind Ungaria, cu o constituție din 1949, cu amendări ulterioare). Frecvența revizuirii Constituției României este, totuși, unică. Constituția reprezintă afiș baza întregii legislații, cit și baza sistemului de instituții publice. Modificările nu ating aceste baze, dar revizuirea da. Dar mai malefică decât o revizuire nu poate fi decât o constituție proastă.

Prin urmare, pentru a evita apariția nevoii de a revizui, din nou, peste zece ani, Constituția, nu este indiferent ce decizie politică se va lua în următoarele luni. Se pare însă că o parte a clasei politice nu dorește altceva, decât adaptarea Constituției la strictele necesități de azi, ignorând cele care vor apare într-un viitor apropiat și previzibil. Astfel se explică faptul că modificările solicitate de integrarea în Uniunea Europeană sînt considerate a fi prea timpurii.

Ce idei pot apare privind revizuirea Constituției? Unele sînt de-a dreptul infricoșătoare, depășind chiar imaginația juriștilor din cea mai întinecată perioadă de dictatură. Și, culmea, autorii lor sînt reprezentanții unor organizații neguvernamentale care se autodefinesc ca fiind de apărarea drepturilor omului (pentru a nu lăsa cititorul în negură: este vorba de organizații cum ar fi Liga pentru Identitate Națională sau Organizația pentru Apărarea Drepturilor Omului). Cîteva spicuri din aceste idei: să se egalizeze în Constituție numărul drepturilor și obligațiilor; nerespectarea obligațiilor cetățenilor să absolve statul de respectarea drepturilor; drepturile să nu implice obligații ale statului de a le respecta, ci obligații ale unor cetățeni care le-ar încălca, retragerea dreptului de vot de la persoane care nu absolvă învățămîntul obligatoriu etc. Și partidul de guvernămînt, PSD, are idei novatoare asupra modului de a restrînge democrația. Iată o mostră din propuneri: „la cererea Guvernului, Camera se pronunță prin vot asupra textului... reținînd numai amendamentele propuse ori acceptate de Guvern”. Astfel Guvernul devine și putere executivă și putere legislativă, parlamentul fiind transformat, mai mult ca pînă acum, în mașină de vot, fără dreptul de a amenda o propunere de lege.

Între cetățenii (și nu aberații) figurează unele propuneri ca aceea făcută de UDMR: „obligația statului de a asigura pentru toți cetățenii apă potabilă sănătoasă”. O constituție nu poate conține prevederi afiș de specifice și să coabore la nivelul legislației ordinare. Din această categorie a bazaconiilor face parte și propunera PSD de a garanta prin lege înființarea universităților multiculturale.

La ce se referă modificările recomandate de partide? (Conform tabelului realizat pentru dezbaterile din 22 aprilie 2002, în care figurează PSD, PD, PNL, UDMR — cu excepția celor menționate deja.)

La **Principii generale**, doar UDMR a formulat propuneri, în sensul de a nu defini România ca stat național (ce poate da naștere la interpretări restrictive); de a redefini noțiunea de suveranitate (integrarea în Uniunea Europeană înseamnă delegarea unor elemente ale suveranității); de a accentua răspunderea Statului Român față de românii de pretutindeni; de a introduce,

pe lingă recunoșterea limbii române ca limba oficială, și consacrarea dreptului folosirii limbii materne a minorităților (ceea ce există deja la nivelul legislației, dar o garanție constituțională l-ar întări).

La titlul II, **Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale** apar următoarele propuneri: dreptul de a deține funcții publice și de persoane cu cetățenie dublă (PSD, PNL), accesul egal al femeilor la ocuparea funcțiilor electivă (PD), posibilitatea extradării cetățenilor români (PSD, PNL), arest preventiv dispus doar de judecători (PSD, PD, PNL — PNL propune ca și deciziile privind măsuri cum ar fi percheziția, interceptarea corespondenței să intre în competența exclusivă a judecătorilor), interzicerea sancțiunilor cu caracter privativ de libertate, alte decît sancțiuni penale (PNL), includerea expresă a principiului nevinovăției și a dreptului la un proces echitabil (UDMR), garantarea principiului autonomiei culturale și educaționale a minorităților naționale (UDMR), garantarea dreptului la proprietate privată (PSD, PD, PNL, UDMR), eliminarea interdicției față de cetățenii străini și apatrizi de a deveni proprietari de teren (PD, UDMR — o modificare absolut necesară în vederea integrării în UE, totuși PSD dorește în mod expres menținerea forme inițiale, iar PNL ar accorda doar drept de moștenire cetățenilor străini de origine română), prevederi privind drepturile persoanelor cu handicap (PD), lărgirea atribuțiilor Avocatului Poporului (PD), considerarea drepturilor prevăzute de tratate internaționale ratificate ca fiind drepturi de valoare constituțională (PNL), reglementarea generală a conflictului între dreptul internațional și dreptul intern (PNL), recunoașterea capacității electorale pentru cetățenii UE cu domiciliul în România (PNL), stabilirea acordării dreptului de azil (PNL), introducerea de teze noi cu privire la inițiativa liberă privată și patronate (PNL), definirea cetățeniei în conformitate cu reglementările din statele UE (UDMR), garantarea drepturilor de autor (UDMR), interdicția manifestărilor care incită la modificarea granițelor actuale ale României (UDMR).

Privind **Parlamentul**, propunerile sînt: definirea clară a numărului parlamentarilor (PSD), prezumarea renunțării la mandat pentru parlamentarii care nu participă la lucrări (PSD), reducerea categoriilor de legi organice (PSD, PD), modificări privind ordinea în care cele două camere dezbate legile (PSD, PD, UDMR), consacrarea forței obligatorii a deciziilor Curții Constituționale (PSD, PD, PNL), crearea Consiliului Economic și Social ca un organ consultativ al Parlamentului (PSD), diferențierea atribuțiilor celor două camere (PD, PNL, UDMR), diferențierea modului în care parlamentarii celor două camere sînt alese (PD — sau modificarea sistemului electoral în general: PNL; la aceste propuneri UDMR se opune în mod expres), revocarea demnitarului care își schimbă partidul (PD), restrîngerea imunității parlamentare (PD, PNL), acordarea de competențe Curții Constituționale de a valida sau devalida parlamentari (PNL), suprimarea atribuțiilor președintelui țării în raport cu Parlamentul și procesul de legitferare, lărgirea dreptului la inițiativă legislativă prin includerea consiliilor locale (UDMR).

La capitolul **Președintele României** s-a prevăzut: dacă prin propunerea Președintelui de remaniere se schimbă compoziția politică a Guvernului, pentru exercitarea acestei atribuții e nevoie de acordul Parlamentului (PSD — PD însă cere acordarea expresă a dreptului de remaniere guvernamentală doar pentru Primul Ministru, consacrarea faptului că Președintele nu poate revoca Primul Ministru), dizolvarea Parlamentului să fie precedată de un proces de mediere (PSD; PD cere eliminarea condițiilor restrictive pentru dizolvarea Parlamentului, iar PNL, în contră, suprimarea atribuțiilor șefului statului în raport cu Parlamentul, restrîngerea rolului la acela de simbol al statului și al națiunii), alegerea șefului statului de către Parlament (PNL, UDMR).

Referitor la capitoalele **Guvernul și Raporturile Parlamentului cu Guvernul**, există următoarele propuneri: reducerea ordonanțelor de urgență la situații excepționale, modificarea regimului lor (PSD, PD, PNL), reglementarea expresă a demiterii Guvernului prin moțiuni de cenzură (PSD, PNL).

Parcă obosiți în elaborarea propunerilor de revizuire, la **Titlul III, Capitolul IV**, nici un partid nu a mai formulat recomandări în domeniile administrației publice, autorității judecătorești, economiei și finanțelor publice, Curții Constituționale, revizuirea Constituției. Putem doar spera că pînă la dezbaterile ce se preconizează pînă în a doua parte a anului 2002, politicienii vor avea timp să citească pînă la capăt Constituția României.

HALLER István

Poziția Ligii PRO EUROPA privind cazul retrocedării Liceului Bolyai Farkas

Liga PRO EUROPA consideră că dezbateră din jurul liceului Bolyai Farkas este în primul rând o chestiune de restituție. Restituirea Liceului Bolyai către comunitatea maghiară reformată din Târgu-Mureș căreia îi aparținuse timp de peste 400 de ani face parte din pachetul de restituții la care s-au angajat guvernările democratice post-revoluționare, asemenea retrocedărilor proprietăților persoanelor fizice sau comunităților etnice și religioase. Proprietatea este garantată de Constituție României.

În același timp, este vorba de aplicarea prevederilor Convenției-cadru pentru protecția minorităților, semnată și ratificată de România, privind respectarea patrimoniului cultural ale acestora conform art.5, secțiunea II. Angajamentele internaționale ale României obligă.

Din punct de vedere politic este o chestiune de reparație. Liceul Bolyai Farkas este o entitate cultural-educativă simbolică a comunității maghiare din România. Ea a fost confiscată de puterea comunistă, iar Nicolae Ceaușescu a impus și aici modelul său național-comunist de asimilare forțată a comunităților minoritare.

Evenimentele din martie 1990 au dat o coloratură etnică unei probleme de restituție a proprietății. Cercuri politice interesate în salvarea privilegiilor puse în pericol de revoluție, care pe parcursul celor 12 ani s-au opus constant democratizării țării, restituirii proprietăților, excluderii securiștilor din structurile de stat, integrării României în instituțiile euro-atlantice etc. au deturnat procesul legitim de retrocedare și reparație în direcția creării conflictelor interetnice.

În acest moment evenimentele sînt așțate de aceleași forțe care doresc să creeze animozități înainte de summit-ul de la Praga pentru a induce în opinia publică internațională că România nu este un stat democratic, fiind incapabil să-și respecte angajamentele internaționale și să mențină armonia dintre cetățeni și comunități. Este foarte important ca persoanele cu convingeri democratice și proeuropene să nu cadă în această capcană.

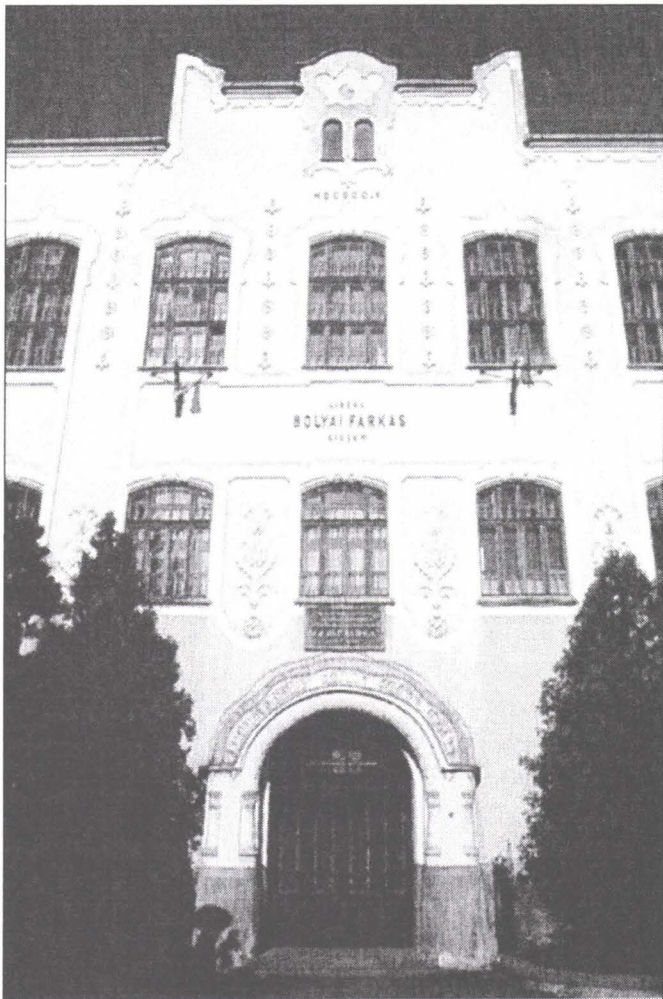
PSD a acționat de această dată corect în sensul intereselor majore ale societății românești și este regretabil că opoziția democratică (PNL, PD, PNȚCD) a fost incapabilă să formuleze o politică coerentă privind relațiile interetnice și se situează pe poziții mai apropiate de PRM sau PUNR în această chestiune decît de valorile europene. Este regretabilă absența unui consens politic asupra valorilor democratice fundamentale.

Opinia Ligii PRO EUROPA este că e nevoie de mai multă înțelepciune și flexibilitate din partea comunității locale. Sîntem în favoarea restabilirii proprietății comunității maghiare reformate, a restituirii și reparației pentru injustiția comunistă suferită, în același timp considerăm că trebuie optat pentru o soluție graduală, trebuie evitat ca o injustiție să fie corectată prin alta. Avînd în vedere obligațiile contractuale ale conducerii liceului Bolyai Farkas și Inspectoratului Școlar Județean cu profesorii și elevii de la secția română, aceștia trebuie să aibă

posibilitatea să absolva liceul în care s-au înscris. În paralel să se inițieze procesul de restituire prin restabilirea și garantarea caracterului de liceu cu limbă de predare maghiară, iar din anul școlar 2002-2003 să se facă înscrieri numai pentru clase cu limbă de predare maghiară.

Liga PRO EUROPA invită la reținere și cumpătare, la utilizarea cu precădere a diplomației și dialogului civic, decent și constructiv. În România există 66 de școli cu limba de predare în limba unor minorități naționale. În același timp există un important program de restituire către comunitățile etnice, religioase, precum și persoanelor fizice. Restituirea Liceului Bolyai Farkas nu este decît un caz de reparație pe lista retrocedărilor, alături de celelalte instituții similare. Mîndria de a fi țîrgumureșan constă și în mîndria de șterge de pe obrazul acestui oraș un stigmat pe care i-l-au pus forțe marginale antieuropene și antiromânești. Cartea noastră de vizită și dezvoltarea orașului nostru a avut destul de suferit în acești 12 ani din pricina lor. Ajunge!

Târgu-Mureș, la 16 aprilie 2002

Liceul Bolyai Farkas în zilele noastre

Liceul Bolyai Farkas din Tîrgu-Mureș

Scurt istoric

Dieta Transilvaniei, întrunită între 25 noiembrie și 7 decembrie 1556 la Cluj, prin articolul de lege nr. 23, a decis înființarea a două școli, una la Cluj și una la Tîrgu Mureș. Pentru școala din Tîrgu Mureș s-a decis ca locația să fie mănăstirea franciscană, abandonată (din cauza reformei religioase), de lângă biserica devenită reformată (azi Biserica din Cetate). Deoarece înființarea întârzie, Dieta din 1557 de la Alba Iulia o obligă pe regina Izabella (refugiată în capitala Transilvaniei după căderea Budei, acceptată de Dietă ca regină în 1556) să cedeze mănăstirea pentru noua școală. În acest an, o nouă Dietă, cea de la Turda, asigură și bugetul școlii.

Schola Particula, cum era denumită, era de nivel liceal (în terminologia de astăzi), pregătind elevii pentru învățămîntul superior (denumite colegii).

Primii trei rectori ai școlii, cunoscuți din secolul al XVI-lea, au absolvit Universitatea de la Wittenberg. Datorită vastei lor pregătiri, au reușit nu numai să creeze un centru educațional recunoscut, dar și să transforme Tîrgu Mureșul într-un important centru cultural.

Școala, încă în prima perioadă a existenței sale, a cunoscut și momente de conflict. În 1596, în urma diferendelor dintre secuii nobili și Sigismund de Báthory, răzbumarea a atins și școala. În 1601 și 1602 armatele lui Giorgio Basta distrug școala, care trebuie complet reconstruită. De această dată, se alege o nouă locație: cea unde este și în zilele noastre.

În a doua parte a secolului XVII apare o mișcare de reformă în educația din Transilvania. Apáczai Csere János, întors de la universitățile din Olanda în 1653, a adus cu el cunoștințele acumulate prin studiul lui Descartes, Copernic, Comenius, Ramus. A militat pentru educația în spiritul raționalității și al valorilor științifice, totodată pentru studiul în limba maternă, afirmînd că doar astfel poate deveni educația accesibilă pentru cele mai largi mase. În perioada următoare, treptat, această reformă pătrunde și în Schola Particula din Tîrgu Mureș: se introduce, ca noutate pentru respectiva epocă, sistemul claselor, orarul. Se pune accent deosebit ca profesorii să devină un exemplu de urmărit și prin modul lor de viață, iar pedepsele corporale, aplicate mai înainte pe scară largă, devin excepții de la regulă.

În 1718 începe o nouă perioadă în viața școlii.

Colegiul Reformat din Sárospatak (Ungaria) a devenit, în 1671, victima recatolicizării țării, lansată de Habsburgi.

Profesorii și elevii iau drumul pribegiei, stabilindu-se, în 1672, la Alba Iulia. (În Transilvania exista o toleranță religioasă unică pentru Europa. Edictul de toleranță din 1573, adoptat de Dieta Transilvană la Tîrgu Mureș, în imediata vecinătate a școlii, garanta activitatea nestingherită a diferitelor biserici.) În 1716 însă, un ordin al armatei habsburgice, care dorea să ridice o cetate în Alba Iulia, a alungat Colegiul Reformat din oraș.

Deși exista teama unor represalii, în 1718 Colegiul Reformat din Sárospatak este găzduit de Schola Particula din Tîrgu-Mureș. Astfel institutul primește rang de școală superioară. Condițiile nu sînt tocmai prielnice. Din acest motiv începe o reconstrucție a Colegiului Reformat, care se finalizează în 1784.

În 1793 ia ființă prima asociație maghiară științifică, cu caracter academic: *Asociația Transilvană pentru Cultivarea Limbii Maghiare*. Nu întîmplător, la Tîrgu Mureș, la inițiativa unui profesor al Colegiului, Aranka György.

Prospera viața științifică. Bolyai Farkas, absolvent al Universității de la Göttingen, unde a fost coleg și prieten cu Gauss, se întoarce în Transilvania și devine profesor de matematică la Colegiul din Tîrgu Mureș, unde predă timp de o jumătate de secol (din 1804 pînă în 1851). Corespondînd cu Gauss, a rămas conectat la viața științifică a epocii, publicînd o serie de studii, ulterior o operă în două volume: *Tentamen*. La care anexa îi aparținea fiului său, Bolyai János, care în acest *Appendix* a reușit să reformeze geometria (neînțeles nici de Bolyai Farkas și nici de Gauss). Pentru o perioadă, orașul Tîrgu-Mureș, prin Colegiul Reformat, a devenit o capitală a științelor.

Spiritul revoluției din 1848 atinge și Colegiul. Deja în 1846 s-a editat o revistă a școlii, a cărei apariție, după patru numere, a fost oprită de cenzură. În martie 1848, sălile de clasă găzduiesc dezbateri, dispute pe tema revoluției. Și începe instrucția militară a tinerilor...

După înăbușirea revoluției, Colegiul își reîncepe activitatea în 1850. Cu un număr redus de elevi (spre exemplu, la teologie, din 148 de studenți revin 25). Dar activitatea revoluționară nu se termină. Sînt arestați profesori, elevi. În 1852 armata habsburgică înconjoară colegiul. Însuși Bolyai Farkas încearcă să intervină, cu ocazia vizitei împăratului Franz Iosif la Tîrgu Mureș. Degeaba. Profesorul Török János este condamnat la moarte și executat. 11 dintre studenți sînt condamnați la închisoare.

La începutul secolului XX, Colegiul devine din nou neîncăpător. În anul 1908

începe construirea unei aripi noi, care durează pînă în 1911. Primul război mondial transformă însă Colegiul Reformat în spital militar.

În perioada interbelică instruirea în limbă maghiară în Colegiul Reformat cunoaște o perioadă dificilă. Din iunie 1924 bacalaureatul, la probele orale, trebuia să se desfășoare în limba română. Toți profesorii au fost examinați din limba și literatura română, istoria României și drept constituțional. Din octombrie 1926 sînt interzise activitățile de tipul cercurilor științifice. Din noiembrie al aceluiași an se introduce obligativitatea folosirii limbii române la serbările școlare. Din 1933 elevii care nu au un nume cu sonoritate maghiară sau a căror mamă este româncă, nu pot fi înscrși decît cu o aprobare ministerială. Deși Colegiul Reformat era o instituție *cu limbă de predare maghiară*, fără să conteze apartenența etnică sau religioasă a elevilor, autoritățile românești încearcă să modifice această situație.

În timpul celui de-al doilea război mondial gimnaziul a fost transformat, din nou, în spital militar.

În toamna anului 1945, începe un nou an școlar. Doar șase profesori au supraviețuit războiului. Treptat, Colegiul capătă viață. Dar în timp ce pe de o parte se încearcă crearea unui centru cultural și educațional, pe de altă parte politica comunistă dorește ruina tradițiilor.

În 1952, Colegiul Reformat primește denumirea de „Iosif Rangheț”. Această denumire are însă o viață efemeră. În preajma sărbătoririi a 400 de ani de existență, la 17 noiembrie 1956, colegiul devine Liceul Bolyai Farkas, piața din fața liceului primește denumirea de Piața Bolyai, unde se va dezveli statuia celor doi Bolyai (Farkas și János).

După revoluția maghiară din 1956, mai ales datorită faptului că ideile unei revoluții anticomuniste au prins rădăcini și în România, puterea a căutat soluții pentru dizolvarea instituțiilor ce aparțineau comunității maghiare. Astfel, în anul școlar 1960-61, Liceul Bolyai se transformă în liceu mixt. Sînt aduse 11 clase de la Liceul Papiu cu limbă de predare română. Paralel, iau naștere decizii absurde: se interzice folosirea culorii verzi în ornamente, a orgii din Sala Festivă (să nu dea o atmosferă „clericală”...), a clopoțelului tradițional. Se închide muzeul liceului (exponatele dispar), se scot inscripțiile, chiar și plăcile comemorative din marmură. Se pune sub strictă interdicție tot ce amintește de trecut...

(H. I.)

„Da, este important ca liceul Bolyai să fie un liceu maghiar”

Interviu realizat de Farkas István cu Smaranda Enache în ianuarie 1990

Prezentatorul Televiziunii Române Libere (...) „Învăjmîntul în limbile maghiară și germană a fost redus cu brutalitate și mai ales în ultimii 15 ani. Lupta pentru o nouă societate democratică a apărut ca un principiu de bază, egalitatea reală în drepturi a tuturor cetățenilor țării. Dar, ca în orice domeniu, nu se pot găsi soluții perfecte și imediate pentru remedierea greșelilor din trecut. În Tîrgu-Mureș, de exemplu, s-a inițiat un dialog condus de Consiliul Orașenesc al Frontului Salvării Naționale.

Declarația Doamnei Smaranda Enache, membră în Consiliul Județean Mureș al Frontului Salvării și al Ligii Pro Europa, care a fost prezentă la întrunire, depășește cu mult cazul particular al Liceului Bolyai. Și credem că e cazul să fie ascultată de toți cei care se confruntă astăzi cu unele probleme inerente în contextul unei moșteniri grave sociale și spirituale lăsată de dictatură.”

Smaranda Enache: Eu consider acest moment din istoria orașului nostru, un moment foarte important și nu numai pentru acest oraș, pentru cele două licee, dar pentru întreaga țară și chiar pentru imaginea României în Occident. Am discutat despre această problemă la ședința Consiliului Frontului Salvării Naționale la județ, și îmi face impresia că am reușit să captez interesul celor care erau în sală, atât români cât și maghiari.

Problema cea mai importantă în momentul de față este că se continuă a se aduce, a se reactiva din fostul arsenal naționalist-șovin-ceaușist, unele idei care par mascate de înțelegere și bunăvoință. Pentru că, eu consider că, într-o țară în care românii sînt în mod covîrșitor majoritari, rolul națiunii majoritare nu este acela de a garanta niște drepturi, ci este chiar acela de a proteja și de a veghea la realizarea lor. La 22 decembrie s-a înfăptuit o revoluție minunată. Am fost cu toții împreună fără deosebire de naționalitate, dar trebuie să înțelegem, noi românii, că această revoluție încă nu a adus roade concludente, vizibile, substanțiale și pentru naționalitățile concloctoare. Că abia din momentul cînd toate localitățile unde există români și alte naționalități, vor avea pe frontispiciile clădirilor inscripții în mai multe limbi în așa fel, încît fiecare cetățean să se regăsească la el acasă, abia în acel moment se va realiza revoluția pentru toți.

La Tîrgu-Mureș s-a discutat acum foarte mult despre această separare a liceelor. Poate că a existat o atitudine de grabă de a se statua foarte repede, de a se separa foarte repede cele două licee. Eu înțeleg această atitudine din punct de vedere uman, subiectiv, pentru că prietenii noștri maghiari aveau nevoie de o confirmare că revoluția le-a adus ceva. Aveau nevoie de un lucru palpabil, nu de o promisiuni. Promisiuni s-au făcut în 1918 și nu s-au respectat. Promisiuni s-au făcut după război, nu s-au respectat. Iată avem prilejul o dată, noi românii, împreună cu maghiarii, nu să ne facem promisiuni, ci să venim cu fapte concrete și eu cred că, trebuie să privim în mod european, degajat, fără crisper acest moment. Peste 3-4 luni, tot aici, tot aceste cadre didactice vor dezbate problema înființarea unui liceu reformat sau catolic sau ortodox sau particular. Nu trebuie să fim crispați față de acest demers al democrației, europenizarea noastră. Interesul nostru este să se spiritualizeze frontierele. Interesul, adevăratul interes al românilor adevărați și patrioți trebuie să fie acela ca să se creeze o țară, un stat de drept în care maghiarii să dorească să trăiască, nu să fie obligați să trăiască, să dorească să învețe limba română, nu să fie obligați s-o învețe. Pentru mine ceea ce se întîmplă pe stradă este concludent. Fără deosebire de naționalitate, se stă la coadă la ziarele centrale. Poate mulți maghiari care nu au citit atîta presă în limba română o fac acum. Și în fiecare zi stau la televiziune. Acesta este un mod de a-i cointeresa, de a-i stimula. Dacă lucrurile sînt interesante, ei vor citi în limba română. Dacă lucrurile vor continua să fie mascate noi, dar în esență vechi, nu vor citi și nu vor învăța această limbă.

Cred că este important ca un oraș ca al nostru să aibă un liceu maghiar pentru că acesta are tradiție. Nu se pune problema să aibă un liceu românesc pentru că toate celelalte licee vor fi licee comune. Liceul Papiu a fost în mod tradițional un liceu românesc. Nu contestă maghiarii acest fapt. Nu vād de ce românii ar trebui să conteste statutul de liceu maghiar al liceului Bolyai. Eu îmi pot imagina minunate meciuri de volei, de fotbal, concursuri de pictură, de muzică, între elevii celor două licee. Nu înțeleg că această separare lingvistică va duce la o separare cetățenească sau națională. Da, este important ca liceul Bolyai să fie un liceu maghiar, pentru că dacă nu va fi, în mod mascat se va continua ușor în timp o politică periculoasă. În ce limbă se vor

desfășura consiliile profesionale? În ce limbă se vor desfășura careurile elevilor? În ce limbă se vor scrie tabelele nominale? ș. a. m. d. Cred că, în cazul în care liceul nu se desparte, se va continua să se folosească mai mult limba română. Nu înțeleg prin asta că elevii de la Bolyai nu vor învăța și limba și literatură română. Dar există o putere a majorității asupra minorității pe care o poate exercita foarte ușor, și poate, imoral. De aceea, părerea mea personală, este că trebuie să terminăm cu șabloanele vechi, să încercăm să renunțăm la atîta mil naționalist-șovin care s-a infiltrat în conștiințele noastre. Am fost îndurerată să aud profesore vorbind aici despre persecuții mai vechi la care au fost supuși românii de către maghiari. Oare nu vom ajunge niciodată în contemporaneitate? Oare vom continua să trăim într-un ev mediu intelectual? Oare nu vom înțelege că noi, fiecare, nu sîntem răspunzători pentru ce au făcut strămoșii noștri? Astăzi însă sîntem răspunzători de ceea ce se întîmplă acum aici! Faptul că la această adunare nu am avut voie să vorbesc pentru că nu am primit cuvîntul, nici eu, nici domnul Kincses Előd, care ne străduim, vă rog să mă credeți, cu toată ființa noastră, pentru democratizarea acestei țări și am fi putut furniza informații interesante celor care erau aici. Faptul că nu am putut vorbi demonstrează că nu numai cei care au părăsit ședința nu doresc să dialogheze, ci și acei care au rămas în sală, nu doresc decît monoloage. S-a cerut Consiliului Frontului să dovedească o unitate indestructibilă. Aceste cuvinte le-am auzit prea mult în trecut. Ele sînt compromise și trebuie să fim atenți pentru că în oraș circula deja o foaie volantă, xeroxată, foarte stupidă în care se afirmă, de nu știu cine, că limba vorbită în toate școlile din România, mai mult chiar, limba de predare în toate școlile din România trebuie să fie româna și o mulțime de alte puncte privind chiar mutări de populație încoace și încolo. Oare cine elaborează aceste foi volante? Oare cui folosesc aceste foi volante dacă nu foștilor activiști de partid, îndoctrinați cu vechile doctrine care simt că pierd teren. Și poate și acelor lucrători de Securitate care se mai găsesc într-o semi-libertate în acest oraș.

În momentul de față Tîrgu-Mureșul este o cheie a rezolvării unei probleme foarte importante și de aceea cred că fiecare om de bine este absolut obligat să-și spună părerea. E greu să ne spunem părerea pentru că nu toată lumea e dispusă să ne asculte. Chiar glumeam cu cițiva prieteni maghiari, și iertați-mi această glumă crudă, sper să nu fie niciodată un adevăr: atunci cînd românii și maghiarii vor ajunge să se confrunte, sau ar ajunge să se confrunte, noi o să fim luați la mijloc. Sîntem cițiva în amîndouă naționalitățile sau popoarele, și sper „cițiva” mulți, care vrem să reușească această revoluție. (...)

Există o intoleranță tradițională care s-a mutat pur și simplu în sufletele multor oameni. Există un pericol cert pentru mulți oameni incompetenți cărora odinarii le era suficient certificatul de naștere, cu un nume românesc, în anii ceaușismului, pentru a putea ocupa funcții sau a promova. Acum va exista o concurență liberă a valorilor, poate nu toți oamenii, nu toți maghiarii, nu toți românii sînt pregătiți pentru această concurență liberă, și se încearcă tot felul de subterfugii. Această politică pe care o fac anumite grupuri în momentul de față este foarte transparentă. Lucrul cel mai rușinos este cînd politica face apel la afecte. Ceaușescu a apelat la sentimentul național, care este sentimentul cel mai curat și mai fierbinte al fiecărei om pentru a îmbrobodi o întregă națiune. Ca eu să citesc acum într-un ziar, cu surprindere, o tentativă de a demonstra că Ceaușescu nici măcar nu era român. După cum, în urmă cu 40 de ani, a trebuit să auzim că Hitler era, de fapt, austriac. Iată deci, tot soiul de diversiuni. Ceaușescu era român. Și rușinea că a fost posibil regimul său o purtăm fiecare dintre noi, românii, în suflet.

Difuzat de TVR la 28 ianuarie 1990

SZOKOLY Elek

Cazul Liceului Bolyai

sau cum poate fi „însănătoșită” structura etnică a Transilvaniei

Pentru cititorul român care n-a auzit în viața sa numele *Bolyai*, al marilor matematicieni țîrgumureșeni, tată și fiu, descoperitori ai geometriei neeuclidiene, acesta a ajuns, datorită contribuției regretabile a clasei politice și a presei românești, un soi de termen de ocară, sursă suspectată de zizanie interetnică în Transilvania. Pentru un maghiar, el semnifică mai degrabă simbolul insucceselor comunității în recuperarea instituțiilor fanion ale ocrotirii identitare.

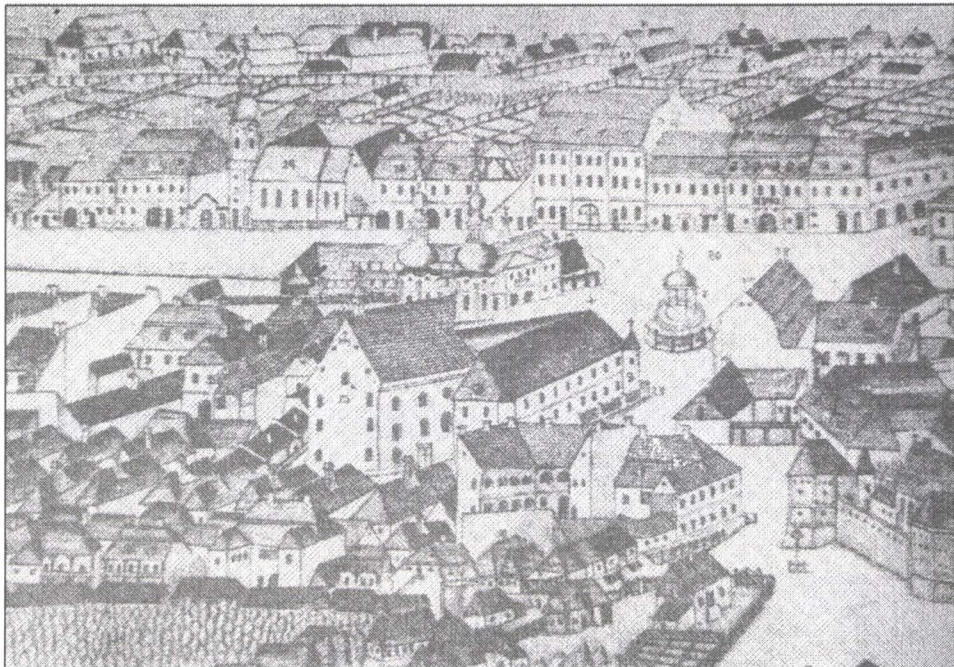
După deceniile de național-comunism (sinonimul românesc al național-socialismului, pentru cine n-ar ști) în care paranoia naționalistă depășise orice închipuire, după ce la 22 decembrie '89 în centrul Târgu-Mureșului s-a scandat “nu există șovinism!” iar în 7 ianuarie Frontul Salvării Naționale a dat o declarație plină de promisiuni, în ianuarie '90 minoritățile au avut iluzia că a luat sfârșit nu numai comunismul ci și naționalismul, și că, în sfârșit, pot să-și ceară drepturile ce li se cuvin. În plină forfotă post-revoluționară, ungarilor nu înțelegeau de ce li se contestă un drept atât de firesc cum sînt școlile proprii, iar românii nu înțelegeau de ce își vor ungarilor școlile înapoi dacă de-acum trăiesc într-o “democrație”, suspectîndu-i de „separatism”. Mă refer evident la cei de bună credință, deși termenul cu pricina fusese lansat în conștiința publică de însuși președintele Iliescu. Într-un interviu televizat din 24 ianuarie 1990, care impresionase intelectualitatea română de bună factură, o entuziasmase pe cea maghiară și atrăsese desigur ura furibundă a șovinilor vatriști, Smaranda Enache declarase plină de naivitate: “*Peste 3-4 luni, tot aici, tot aceste cadre didactice (care se opuseseră vehement separării școlilor, n.n.) vor dezbate problema înființării unui liceu reformat, catolic sau ortodox sau particular*”. N-a fost să fie așa. Astăzi, după 12 ani de la evenimentele respective, Liceul Bolyai Farkas se află în aceeași situație ca în februarie-martie '90, și îndată ce îndrăznește cineva să ridice problema retrocedării sale comunității a căreia îi aparținuse timp de 450 de ani, amenințarea cu noi “mine-riade” patriotice în apărarea “sfîntului interes național” revine în actualitate. Dar despre ce este de fapt vorba?

În 1557 ia naștere *Schola Particula*, străbunul Liceului *Bolyai Farkas* de astăzi. Pînă la reforma învățămîntului din 1948 funcționează sub denumirea de Colegiu Reformat și aparține Bisericii Reformate. În 1718 școala este ridicată la rang de instituție superioară de învățămînt. În 1622 filozoful iluminist Apáczai Csere János devine profesor al Colegiului. În 1804 își începe aici activitatea ca profesor de matematică Bolyai Farkas, tatăl lui Bolyai János, ce va dura aproape jumătate de secol, motiv pentru care, de altfel, la

începutul anilor cincizeci, școlii i se atribuie numele marelui matematician. Pînă în 1960 școala funcționează cu limba de predare maghiară.

“Democrațiile populare” post-belice promisese – și nu era greu să fie crezute după cataclismul abia încheiat – libertate deplină pentru toate categoriile sociale dezavantajate, inclusiv pentru comunitățile etno-culturale sau minoritățile naționale marginalizate în România interbelică sau decimate în holocaust. Nu e de mirare că minoritățile discriminate în perioada interbelică de așa-zisa democrație burghezo-moșierească – mai ales evreii și ungarilor – au aderat cu mari speranțe la noul regim, crezînd, cel puțin o vreme, că și pentru ei începea o eră a libertății și a șanselor egale. Regimul comunist care a profitat din plin de aceste speranțe, la sfîrșitul anilor cincizeci își considera puterea suficient de consolidată pentru a se putea dispensa de sprijinul lor și a trece la “românizarea” comunismului din România. Oricum, liderii minoritari (Ștefan Foris, Ana Pauker, Vasile Luca, Iosif Chișinevski și ceilalți) fuseseră eliminați deja din conducerea de vîrf al PCR (PMR), cei rămași ocupîndu-și locurile cuvenite de figuranți legitimitativi în marele spectacol al anesteziei național-comuniste. Pe de o parte, modelul fusese preluat tocmai de la Uniunea Sovietică unde naționalismul rusesc, în ciuda tuturor declarațiilor contrare, eliminase încă în perioada marilor epurări din anii '30 elementele “străine” de la înalta conducere a “patriei popoarelor”. Pe de altă parte, aveam firește și propriile noastre modele în naționalismul românesc interbelic, fie “moderat”, fie legionaroid, pe care nu era nevoie să le importăm din vecini.

În 1958, trupele sovietice părăsesc România. Linia națională Dej-Ceaușescu (nu e nici o contradicție aici, Ceaușescu n-a

*Colegiul Reformat (în centrul imaginii)
Fragment din gravura lui Nagy Sámuel, 1827*

făcut altceva decât să continue politica lui Dej, chiar dacă la un moment dat, din rațiuni de imagine, a încercat să-și ponegrească maestrul) consideră că are mână liberă să înceapă purificarea. Peste câteva luni va începe așa-zisa “unificare” a universităților române și maghiare, Babeș și Bolyai din Cluj, în realitate înghițirea Universității Bolyai de către Babeș și desființarea treptată a universității cu limba de predare maghiară, instituție culturală simbolică a comunității maghiare din România. În fruntea acțiunii de “unificare” se afla, nu întâmplător, încă de pe atunci energicul membru al Comitetului Executiv al Comitetului Central al PMR, Nicolae Ceaușescu.

În 1960 se trece la faza următoare a “apropierii” dintre majoritate și minorități, mixarea școlilor. (Paralel se desfășoară și noua împărțire teritorială a țării, prilej cu care este desființată și Regiunea Autonomă Maghiară, o altă “enclavă” a limbii maghiare pe teritoriul României, mai întâi prin transformarea sa în Mureș-Autonomă Maghiară prin adăugarea unor zone compact românești, apoi prin desființarea sa completă). Aparent acțiuni nevinovate, din rațiuni pragmatice. Elementele etniei majoritare pătrund astfel în toate instituțiile de învățământ ale minorităților naționale, pînă atunci ateliere active ale reproducerii culturale și supraviețuirii identitare ale acestora. Sistemul bolșevic al comisarilor (naționali, de astă dată) se instalează în toate instituțiile culturale minoritare, cît de cît autonome la acea dată.

Nu e un secret pentru nimeni că o comunitate etno-culturală supraviețuiește în primul rînd prin limbă. Dacă a învăța limba maternă nu este similar cu a învăța în limba maternă, nici a învăța în limba maternă doar anumite discipline nu este similar cu a învăța integral în limba maternă. Toate limitările duc în mod inevitabil la sărăcirea limbii și la restrîngerea sa la nivelul comunicării comune, la diglosie, și în cele din urmă la abandonarea sa în domenii ce depășesc limbajul cotidian. Chiar și în situația unui învățământ complet în limba maternă a minorității presiunea zilnică a limbii oficiale, majoritare este atît de puternică încît pierderile limbii materne sînt inevitabile.

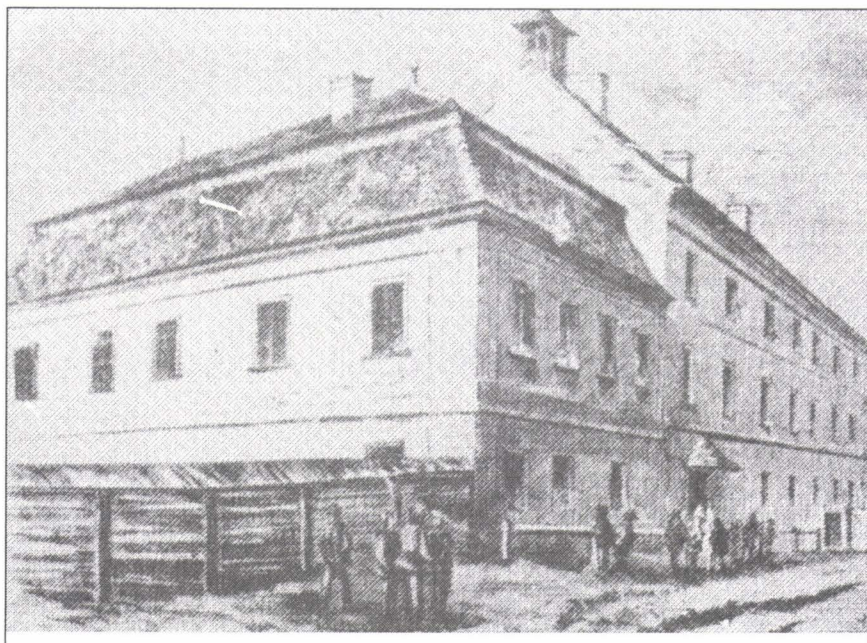
Păstrătorii și ocrotitorii limbii sînt instituțiile culturale proprii, în primul rînd școala, instituția fundamentală care reproduce intelectualitatea capabilă să păstreze și să dezvolte

limba și cultura unei comunități. Dacă vrei să nimicești o comunitate culturală, decapitează-i intelectualitatea. Și cum poți s-o faci mai bine decât confiscîndu-i școlile, chiar dacă la început doar mixîndu-le sub pretextul aprofundării “unității naționale în jurul partidului” și a apropierei dintre naționalități. Exact acest proces a început în 1959-60 și a continuat pînă în 1989, cu “excelente” rezultate. Chiar dacă atunci aplicarea hotărîrii s-a făcut de la o zi la alta, procesul de asimilare a fost lent, de lungă durată, o strategie aplicată cu răbdare, uneori aproape pe neobservate, creîndu-se chiar o psihoză prin care victima să aibă, pe cît posibil, și sentimentul vinovăției. Securitatea s-a ocupat cu succes și de acest aspect. Mixarea s-a petrecut treptat, introducîndu-se mai întîi doar cîteva clase românești, doar cîteva discipline care să fie predate exclusiv în limba română, și pe măsură ce creștea prezența elementului majoritar, prezența celui minoritar devenea tot mai timidă, mai simbolică, mai retrasă. Nemaivorbind de faptul că, de-acum, datorită prezenței cadrelor didactice și elevilor români care ori nu știau, ori “nu trebuia” să știe limba celuilalt, toate activitățile comune se desfășurau în limba și în spiritul culturii naționale majoritare, limba și cultura minoritarului fiind silite să se retragă tot mai mult din spațiul public al școlii, tot așa cum erau silite să se retragă tot mai mult din spațiul public în general. Strategia urmărea în mod evident atrofierea treptată a liniei culturale minoritare în favoarea afirmării tot mai puternice a celei majoritare. Minoritarul trebuia să conștientizeze faptul, fără dreptul de a-l și exprima, că este doar tolerat în instituția respectivă, nu în ultimul rînd și datorită “generozității” majoritarului. În același timp, prezența elementului românesc – mai ales a cadrelor didactice, dar nu numai – era considerată ca necesara prezență a ochiului vigilent al patriotului, al reprezentantului statului național, care să țină sub observație elementele “alogene” ca nu cumva să nutrească idei ostile. Românii care nu acceptau această “misiune patriotică” au devenit suspecti, au fost marginalizați și stigmatizați drept trădători de neam.

Recîștigarea școlilor după decembrie '89 devenise astfel în mod absolut firesc obiectivul numărul unu al tuturor comunităților minoritare din România, printre care,

firește, și al comunității maghiare. Evenimentele din primăvara lui 1990 ilustrează tocmai afirmarea acestei priorități, respectiv reacția celor care nu puteau accepta abandonarea “cuceririlor socialismului biruitor”.

Sumara evocare a acestor detalii istorice am considerat-o inevitabilă pentru a înțelege situația de astăzi. Pentru că astăzi, ca și acum doisprezece ani, ne aflăm nu numai în fața unei probleme reale care se cere a fi rezolvată, dar și în fața unei perfide diversiuni ale cărei nuanțe nu sînt evidente la prima privire. Și, în cele din urmă, ne găsim în fața unei profunde crize de conștiință. Nu asistăm oare din partea celor care au participat înainte de '89 la confiscarea școlilor minorităților de către statul național-comunist – în mod activ sau pasiv, dar neopunîndu-se! –, sau din partea urmașilor acestora, la culpabilizarea colectivă ca “separatiști”, “egoiști etnici” etc. a unei comunități care are tupeul să-și revendice proprietatea? Și asta în răspăr cu tot ce poate

Colegiul Reformat la mijlocul secolului XIX, desenat de Greguss János

fi numit principiu european al proprietății, evocându-se sus și tare tocmai aceste principii? (Asemănarea izbitoare cu situația bisericii greco-catolice nu este întâmplătoare).

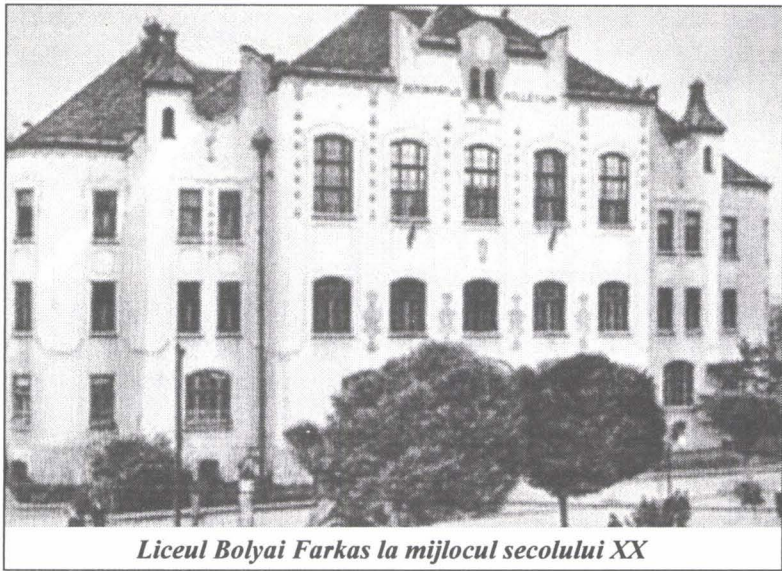
Acum, în 2002, tehnica culpabilizării victimei a funcționat impecabil – și datorită colaborării entuziaste a aproape întregii prese românești, ca și în martie '90 de altfel. Dar ceea ce este mai dureros este că tînăra generație, de bună credință, a fost din nou împinsă în față, fiind folosită drept “carne de tun” fără pic de scrupule, de cei care s-au ferit să-și arate fața. De aceea mă adresez în primul rînd acestor tineri care sînt primele victime potențiale ale unor linii de front pe care nu le cunosc și, ca atare, n-au cum să le înțeleagă.

Pentru cei pentru care șirul argumentelor începe și se sfîrșește cu dogma “sîntem în România”, “Ardealul veșnic românesc” etc. (ca și cum România ar trebui să fie un lagăr de concentrare și nu o republică democratică a cetățenilor contribuabili care o formează, iar Ardealul nu ar fi patria comună a locuitorilor săi) este oricum inutil să ne risipim energiile. Dar tinerii, atîta timp cît își pun întrebări și nu se limitează doar la răspunsuri prefabricate, reprezintă o șansă.

Ceea ce revine ca un refren obsedant – „de ce vreți să ne despărțiți odată ce noi trăim împreună în această țară și ne înțelegem atît de bine?” – este întrebarea adresată cu generozitate patetică de elevii și cadrele didactice români, întrebare retorică adresată unor politicieni care, chipurile se amestecă în treburile școlii. Întrebarea pare să fie de bun simț. La prima vedere, aproape că nu ai ce răspunde. Dar ne aduce aminte în mod inevitabil de acea nedumerire a unor colegi români din 1990 care se întrebau mirați de ce vor maghiarii drepturi lingvistice, școli separate și autonomie culturală odată ce „am stat atîția ani împreună la cozi?”

Cine sînt cei care nu doresc “să se despartă”, sau mai exact nu doresc să părăsească instituția de învățămînt? Și unii și alții? Și maghiarii și românii? Altfel spus, și gazdele și oaspeții? Nu. Doar aceștia din urmă. Cei care în 1960 au fost implantați în misiune în școlile maghiare în general și în Liceul Bolyai Farkas din Târgu-Mureș, “care reprezintă simbolul naționalismului și tradiționalismului” (maghiar desigur), după cum reiese din articolul unui “dr. sociolog”. Dacă ar fi să dăm crezare „mărturiei” dlui Zeno Opriș, președintele Uniunii Vatra Românească, din scrisoarea deschisă adresată dlui Adrian Năstase, conform căreia „am ascultat stupefiat relatarea unui ofițer de securitate (în 1965, n.n.) care mi-a spus că hotărîrea de amestecare a claselor de elevi români cu unguri și secui (sic!) în cadrul aceleiași școli a fost dispusă de Gheorghe Gheorghiu-Dej, ca urmare a faptului că a fost dejucat un act terorist pus la cale de unguri, care intenționau să arunce în aer un liceu românesc”, am avea rațiunea misionariatului acestor implantări. Pentru cei care cunosc însă tehnicile diversioniste ale Securității – cu care iată, nu întâmplător, dl Zeno Opriș întreținuse relații de asemenea confidențialitate – nu se îndoiesc că este vorba de un pretext tipic securistic de legitimare a intervenției, „amestecarea” făcînd parte dintr-o strategie mult mai amplă care numai de astfel de pretexte nu mai avea nevoie.

Desigur, de atunci au trecut 40 de ani și fizic atît profesorii cît mai ales elevii s-au schimbat. Întrebarea este dacă spiritul urmașilor acelor misionari (de voie sau de nevoie, nu mai are importanță) de-acum 40 de ani este sau nu altul? Reacțiile lor vehemente însă la revendicările proprietarilor de drept, după 30,

Liceul Bolyai Farkas la mijlocul secolului XX

respectiv 40 de ani, par să pună sub semnul întrebării speranțele noastre într-o schimbare fundamentală a mentalității lor de atunci.

Dacă e să supunem unei analize mai atente argumentele elevilor români de a nu părăsi școala (pentru că profesorii, mai chibzuiți, au preferat să rămînă în umbră), vom afla de la liderii răsfațați de presă ale acestora că “doresc să fie împreună cu elevii maghiari ca să se cunoască mai bine”. Nobilă intenție! Dar ce-ar fi fost ca ziaristii noștri, mulțumiți cu minima rezistență, să-și fi adîncit curiozitatea continuînd seria întrebărilor încercînd să afle dacă în cei patru ani de zile de cînd frecventează cursurile în aceeași clădire și instituție s-au cunoscut mai bine sau nu, dacă au învățat cît de cît și limba celorlalți, dacă au învățat ceva despre cultura, istoria, obiceiurile colegilor lor, dacă au dezbătut împreună problemele lor comune sau dacă au încercat să afle ceva despre aspirațiile specifice ale colegilor lor de altă naționalitate, limbă maternă și confesiune? Dacă au desfășurat programe culturale comune care să-i apropie în afară, eventual, de bătutul mingii împreună în timpul recreațiilor...?

N-ar trebui să mire pe nimeni dacă răspunsurile elevilor români la aceste întrebări, mai mult decît retorice, vor fi negative. Și chiar dacă vom afla că uneori au avut loc și programe comune, acestea nu au fost altceva decît noi prilejuri de afirmare și impunere a limbii și autorității majorității, și nicidecum prilejuri de comunicare autentică între comunități cu drepturi egale. (Doar nu poți pretinde, nu-i așa, de la un reprezentant al națiunii de stat să fie bilingv ca minoritarul și să asculte cuminte minute în șir “păsăreasca” supusului alogen pe care oricum n-o înțelege...) Comunitatea fizică, existentă în aceeași clădire nu răspunde astfel nici unei aspirații interculturale, elevii se ignoră de fapt, cu singura diferență că minoritarii studiază în cadrul programei obligatorii limba și cultura majorității. Desigur, nu elevii poartă răspunderea pentru acest handicap programat, ci sistemul de învățămînt oficial care nu oferă majoritarilor șansa, fie și facultativă, de a studia limba și cultura minorității cu care conviețuiește. Nu clădirile îi separă pe acești tineri, ci filozofia ce stă în spatele unui sistem de învățămînt, opac la valorile interculturale.

Cam acesta este nivelul comunicării dintre comunitățile școlare în condițiile exercițiilor impuse de statul național (-ist). De ce atîta “disperare” atunci la amenințarea spectrului despărțirii? De ce mai e nevoie să frecventeze elevii români și maghiari sălile aceleiași clădiri și instituții dacă comunicarea

dintre ei este cvasi nulă, fie pentru că unii nu pot, fie că alții nu vor? De ce nu ar putea participa la reuniuni comune, la competiții sportive comune, la tabere și excursii comune respectând întocmai identitatea și specificul cultural al celuilalt și dacă învață în clădiri și instituții separate?

După cum am putut afla mai devreme de la securistul “patriot” al președintelui UVR, “amestecarea” urmărea de fapt cu totul alt scop: infiltrarea instituțiilor culturale ale minorităților cu majoritari dispuși să-i țină sub observație pe concetățenii lor de altă limbă. Or, revenirea la vechea situație echivala cu abandonarea unei cuceriri și scoaterea de sub controlul vigilent al majoritarului a unei instituții culturale minoritare, un “periculos” laborator al reproducerii identitare. Ar echivala poate cu abandonarea “proiectului național românesc”...

Dar totuși, cărui fapt i se datorează opoziția atât de înverșunată la separarea școlilor, dincolo de aspectul său măreț, misionar? Gurile rele susțin (sau șoptesc, neavînd curajul să spună cu voce tare) că atât elevii cît și profesorii români se tem în primul rînd de... competiție. Dacă a fi român în “liceul ungarilor” era suficient, indiferent de performanță, ba mai aducea și o aură de eroism misionar, în liceele românești de același nivel, ca Papiu sau Unirea, pretențiile fiind diferite atât pentru elevi cît și pentru profesori, naționalitatea n-ar mai juca rolul de criteriu selectiv. “Martirajul” cu banderolă tricoloră la Papiu sau Unirea nu și-ar mai avea legitimitatea.

Dar dacă teama de competiție este omenește explicabilă, opoziția de principiu a elevilor față de transformarea școlii în liceu maghiar și după absolvirea lor, cînd orice tînar normal se bucură de fapt că a scăpat de școala respectivă cu toate gesturile lacrimogene de rigoare, este deja suspectă și trădează directive venite din afara școlii. Dacă pot înțelege și susține chiar pretenția elevilor români de a absolvi școala în care au dat admitere și aveau astfel o relație contractuală, e greu să accepți declarațiile cu evident substrat politic care neagă în principiu dreptul comunității maghiare de a i se restitui o proprietate, respectiv o instituție cu valoare simbolică în ocrotirea identității sale cultural-lingvistice. Negarea în principiu a acestui drept trădează de fapt, sub pretextul iubirii frățești dintre elevi, intenția politică a ștergerii identității prin anihilarea instituțiilor care s-o apere și s-o reproducă.

Trebuie să vă mărturisesc că, într-o societate autentic democratică și liberală, aș opta fără să stau pe gînduri pentru o instituție mixtă, bilingvă, nu numai cu linii cultural-lingvistice separate dar și permutabile. Într-o societate interculturală în care comunicarea să acționeze nu numai dinspre minoritate spre majoritate, ci și invers, într-un echilibru echitabil între comunități, opțiunea pentru o instituție comună dominată de reciprocitate ar fi cît se poate de firească. Unde permeabilitatea culturală să fie reciprocă, fără sub- și supraordonări în funcție de relația comunității respective cu statul național, adică cu autoritatea. Dar nici în cazul unei astfel de opțiuni nu mi-aș permite să contest dreptul legitim al comunităților naționale la existența unor instituții autonome – ateliere vii ale păstrării, reproducerii și dezvoltării limbii și culturii unei comunități în deplină privatitate. Ceea ce considerăm, nu-i așa, ca a fi fost pe deplin legitim pentru comunitatea românească din Ardealul unguresc de dinainte de 1918 sau pentru cea din Cernăuți sau Gyula de astăzi? (Dincolo de aspectul juridic al chestiunii, ar fi o eroare gravă dacă aceste instituții autonome s-ar închide în sine, nu ar comunica activ cu restul mediului și ar ignora contextul social-politic în care trăiesc. Dar de aici pînă la a contesta dreptul de a avea instituții proprii, este distanța totuși de la democrație la autoritarism.)

Comunitățile cultural-lingvistice nu se pot dezvolta fără grave deteriorări identitare într-o permanentă stare de subordonare și imixtiune în chestiunile lor culturale specifice și, într-un fel, private. Nu întîmplător subliniază Gabriel Andreescu că *privatitatea comunitară* a grupurilor etno-culturale este la fel de legitimă și necesară pentru salvarea raporturilor interetnice cum este cea individuală. “Acesta ar fi nevoia comunității de a circumscrie un spațiu propriu. Putem face analogie cu persoana care tînde să-și circumscrie un spațiu al ei — numit spațiu privat — unde are dreptul să rămînă cu sine însăși, fără intervenții din afară. Nevoii de viață privată îi corespunde, în cazul persoanei, <dreptul la privatitate>. Pe această analogie putem vorbi despre nevoia comunității de <privatitate comunitară> și despre un drept al comunității, <dreptul la privatitate comunitară>”. (Altera 17-18, p.126).

Este cel puțin straniu că privatitatea comunitară necontestată în cazul comunităților religioase, este puternic negată în cazul celor etno-naționale. Duplicitatea discursului celor care refuză acest tip de privatitate poate fi ilustrată cît se poate de elocvent cu exemplul relației dintre Biserica Ortodoxă Română și cea Română Unită cu Roma. În timp ce prima refuză cu vehemență să împartă bisericile cu cea de a doua (făcînd chiar abstracție de faptul că ele aparțin de drept acestora din urmă), apărîndu-și cu dinții *privatitatea proprie*, atunci cînd este vorba de retrocedarea unor școli concetățenilor maghiari, de exemplu (făcînd din nou abstracție de faptul că acestea aparțin de drept acestora din urmă), reprezentanții acelorași filozofii sînt cuprinși de o “iubire” interetnică sufocantă care îi determină să refuze de astă dată, evident, separarea, adică *privatitatea altora*.

În zona noastră politico-geografică școlile mixte, ca și universitățile “multiculturale” de altfel, nu sînt din păcate decît ori soluții de forță majoră, ori instrumente mascate de asimilare culturală. Atîta timp cît *multiculturalitatea* nu este și *interculturalitate*, aceste instituții mixte nu sînt decît pretexte comode de asimilare “fără durere” ale minorităților. Pentru maghiarii din Ardeal, o fază intermediară spre statutul de “ceangău”.

Dacă cineva s-ar îndoii de sensul adevărat al “multiculturalității” deplîse cu atîta spectaculozitate de eroii principali ai “scandalului Bolyai”, ajunge să recapitulăm cuvintele cheie ale partizanilor “iubirii interetnice”, practicabile firește în cadrul instituțiilor culturale minoritare în care au reușit să-și strecoare piciorul: “Transilvania **românească** eternă și nedespărțită”, “Noi de aici nu plecăm dornici ca **limba română** să fie într-adevăr, acasă **stăpînă!**”, “mișcarea **românească** Pro Bolyai – **român**”, “Cu asemenea tineri Ardealul va fi veșnic **românesc!**” etc., ca să citez doar cîteva dintre perlele sincerității involuntare ale acestora. Este de mirare că apărătorii autonomiei culturale minoritare refuză o asemenea “multiculturalitate”?

Naționaliștii români optimiști (precum și cei maghiari sceptici) susțin că Liceul Bolyai nu va fi retrocedat niciodată comunității căruia i-a aparținut aproape o jumătate de mileniu. După cum nu va fi reînființată Universitatea Bolyai și nu vor fi retrocedate proprietățile bisericilor și comunităților minoritare, în ciuda legilor adoptate, a promisiunilor făcute și angajamentelor față de instituțiile internaționale. S-ar putea să aibă dreptate. Urmările acestei politici naționale ar putea fi însă previzibile, după cum dovedesc și primele rezultate ale recentului recensămînt al populației. Întrebarea este doar dacă – după plecarea germanilor și evreilor – odată cu dispariția ungarilor din Transilvania, românii rămași vor fi mai fericiți?

S.O.S. Sighișoara

Campania SOS Sighișoara a fost inițiată de Liga Pro Europa și Asociația Sighișoara Durabilă în noiembrie 2001, dorindu-se a fi o inițiativă a societății civile împotriva amplasării parcului tematic „Dracula Park” în apropierea singurei cetăți medievale locuite în sud-estul Europei, parte a patrimoniului mondial UNESCO din 1999 și pe teritoriul Platoului Breite – zonă protejată de legislația românească – pe care se găsește peste o sută de stejari, cu vârsta peste 400 de ani. Campania a reunit un mare număr de organizații neguvernamentale active. La demersurile întreprinse de cele două organizații s-au raliat experți, personalități publice și culturale din România. Parte a acestei campanii a fost și APELUL lansat pentru schimbarea amplasamentului parcului de distracții, pe care-l redăm în continuare, împreună cu câteva fragmente din mesajele primite pe parcursul Campaniei:

APEL

Noi, semnatarii prezentului apel solicităm Ministerului Turismului și celorlalte instituții competente să renunțe la amplasarea la Sighișoara a Dracula Park.

Sighișoara, cu o vechime de peste opt secole, este ultima cetate medievală locuită din România și a fost inclusă în 1999 pe lista patrimoniului mondial UNESCO. Platoul Breite, pe care ar urma să se construiască Dracula Park, este o rezervație naturală de stejari seculari.

Împărtășind preocuparea autorităților pentru restaurarea Cetății Sighișoara și includerea sa în circuitul turistic european, ne pronunțăm pentru identificarea acelor proiecte de dezvoltare durabilă care să nu atenteze la unicitatea ei și să răspundă exigențelor de protecție a patrimoniului cultural și natural din România.

Apelul lansat de Asociația Sighișoara Durabilă și Liga Pro Europa a fost semnat (în ordine alfabetică) de: Gabriela ALEXANDRESCU, Vlad ALEXANDRESCU, Livia Maria ANDREAS, Gabriel ANDREESCU, Silvia-Carmen ANDREESCU, Crișan ANDREI, Sorin ANTOHI, Liviu ANTONESCI, Manuel AVRAMESCU, Hannelore BAIER, BAK M. János, BAKK Miklós, Iulian BALICA, Tudor BERZA, Adriana BOILĂ, Dorin BOILĂ, Daniel BUDURU, Ion CARAMITRU, Ioana BOGDAN CATANICIU, Vera CÂMPEANU, Ruxandra CESEREANU, Alexandru CISTELECAN, Emil CONSTANTINESCU, Nicolae CONSTANTINESCU, Doina CORNEA, Marius COSMEANU, Petru DEREVENCO, Oana DIMA, Petre DITA, Smaranda ENACHE, Hermann FABINI, FARKAS Csaba, FEY László, Oana FIRICA, Iancu FISHER, Lidia GHEORGHIU-BRADLEY, Alexandru GOȚA, Matias Baltazar Le Comte Nobrega GUILHERME, Stere GULEA, Alexandra HILLEBRAND, Anton Ștefan HILLEBRAND, Mihaela HILLEBRAND, Andreea IFTIME, Delia ILIEȘIU, Afrodita IORGULESCU, Mircea IOSIFESCU, KACSÓ Judit-Andrea, Thomas KLEININGER, V. LIS, Ana LUDUȘAN, Silviu LUPESCU, Alexandru LUPȘA, Monica MACOVEI, Ion MAGYAROSY, Gabriela MASSACI, Adrian MARINO, Andrei MICU, Liliana MICU, Mihaela MIROIU, Pierluigi MODESTI, MOLNÁR Gusztáv, Cornel MORARU, Iliana MURGAN, Marina NEAGU-SADOVEANU, Sebastian NEAGU-SADOVEANU, Ștefan NEAGU-SADOVEANU, Toader PALEOLOGU, Liviu PAPANIMA, Ioan PAȚIU, George PĂTURCĂ, Ovidiu PECICAN, Dan PERJOVSCHI, Zoe PETRE, Ion POP, Sorin POPESCU, Sandra PRALONG, Dana PRELIPCEANU, Milenko PRVACKI, Cristina RHEA, ROTH Endre, Sergiu RUDEANU, Traian ȘTEF, Gheorghe M. ȘTEFAN, Raluca SANDRU, Brigitt GHEORGHIU-SCHWARTZ, Paul GHEORGHIU-SCHWARTZ, Hedy SALMEN-SCHWARTZ, SELYEM Zsuzsa, Maria SOMEȘAN, Valerian STAN, Horia STUPCANU, Floarea SUCIU, SZILÁGYI Júlia, SZOKOLY Elek, TÓFALVI Zoltán, TONK Sándor, VÁRHELVI Csaba, Daniel VIGHI, Constantin VOLANSCHI, Elena VOLANSCHI, Renate WEBER, Cristina WOINAROSCHI.

La această listă de semnături ulterior s-au mai raliat un număr de 150 persoane și un mare număr de organizații neguvernamentale.

„Țara noastră și în special frumoasele plaiuri transilvane au fost legate în mintea publicului American de vampirul Dracula numai datorită unui concurs nefericit de împrejurări, și anume imaginația scriitorului Bram Stoker. Pe semne acest autor a vrut să-și plaseze eroul de groază într-un teritoriu oarecum transcendențial și numele de Transilvania i-a venit la îndemână. Vagile referințe istorice la Domnitorul Vlad Dracul și la pedepsele crude (tragerea în țepă) date de Vlad Țepeș dușmanilor și trădătorilor, nu justifică această asociație. Basmele Românilor conțin personaje menite să inspire groază (zmei, căpcăuni) dar nicio dată vampiri care sug singele altor oameni. Asociația e cu totul artificială.

Sint gata să accept, fără mare entuziasm, ideea că această fixație a publicului American poate fi folosită de statul nostru pentru a aduce ceva venituri în valută. Dar în nici un caz la Sighișoara! Printre amintirile pe care le păstrez din lungii ani petrecuți în România, cele două vizite la Sighișoara sînt printre cele mai vii. Sighișoara este o adevărată bijuterie de arhitectură medievală păstrată pînă în zilele noastre. Nu degeaba este inclusă în patrimoniul UNESCO. Chiar dacă propusul parc de distracții ar fi în afara orașului vechi, acesta va fi invadat de turiști aculturali care nu dau doi bani pe patrimoniul cultural al României. Efectul de lungă durată va fi negativ, nu va ajuta la crearea în ochii publicului occidental a imaginii pozitive pe care România o merită și de care, din păcate, nu se bucură în prezent.” (Adrian Valeriu, Ohio, SUA)

„(...) Aș dori să adaug regretul meu nespun că nația noastră nu găsește resurse să-și ocupe locul în concertul națiunilor și să revigoreze soarta economică a unui oraș/cetate unic, decît apelînd la cel mai grotesc mit prin care Transilvania s-a identificat în conceptul uniri incuiați în afara țării noastre. Dracula, contele vampir, este cel mai jalnic mijloc pe care vrem să-l promovăm pentru a mîncea de pe urma curiozității, eventual al miilor de doritori de senzații «tari». Dacă doar ațit putem, ne merităm soarta. De altfel, sîntem celebri în cultivarea nonvalorii, a formalismului, a festivismului de suprafață dus la extrem, fără mîndrie, fără consistență, doar infatuați, îmibuiași și profitori. (...)” (Alexandru Lupșa, România)

„NU pentru Dracula Park la Sighișoara. S-a distrus enorm de multă istorie adevărată și cultură în numele unor «idealuri» idioate și deșarte. Are mai multă valoare în istoria noastră viitoare să salvăm Sighișoara decît să acceptăm nașterea unui mega-kitsch, care este indoielnic și ca afacere și ca inițiativă socio-culturală. (...)” (Iulian Balica, România)

„În atenția persoanelor competente: Subsemnatul, profesor emerit de studii medievale al Universității UBC Canada, vă rog să reconsiderați serios planul Parcului tematic în apropierea centrului istoric al Sighișoarei. Am fost de mai multe ori la Sighișoara – cu studenți și profesori de la universitatea mea – și de fiecare dată am remarcat exemplara conservare și supraviețuire a orașului (chiar și cu lipsa fondurilor) care poate fi o mîndrie pentru România și un important monument pentru caracterul ei multietic. Fiind conștient de avantajele financiare și turistice ale unui astfel de parc tematic, fie el numit Dracula sa nu (și pot observa intenția Dumneavoastră de a momi publicul „vestic” cu această denumire), permiteți-mi să subliniez rugămîntea mea (făcută în numele a multor istorici, prieteni ai României și în special ai Transilvaniei) de a-l amplasa într-un alt loc pentru a nu distruge situri naturale sau istorice. Sînt convins că există mai multe alte locații pentru acest proiect care vor avea acceptul populației locale cît și al celor care se preocupă de patrimoniul istoric al Europei Centrale – sau în această privință, pentru întreaga lume.” (János M. Bak, Ungaria)

Gânduri de absolvire

Academia Interculturală Transsylvania concepută ca un program alternativ de educație interculturală a debutat în 1998. Începând chiar cu prima ediție, studenți și absolvenți de facultate au salutat ideea unei universități itinerante care să îmbine cursurile teoretice, atelierelor practice și contactul direct în cadrul a

trei sesiuni de câte o săptămână. Ediția a IV-a, beneficiind de experiențele celor trei ani, a reușit să prezinte participanților — adevărați parteneri în derularea programului — imaginea vie, necosmetizată a spațiului transilvan și să-i familiarizeze totodată cu concepte și noțiuni pe care încă cele mai multe instituții de învățământ superior se încăpăținează să le ignore. Astfel într-o primă sesiune, la Cisnădioara în miezul lui Brumar, istoria, cultura și civilizația comunităților germane au fost relevate atât de personalități marcante transilvane dar și de tinerii de la Forumul Democrat al Germanilor sau de sașii rămași în Cisnădioara. În februarie, la Șumuleu Ciuc, au reușit să privească cu obiectivitate istoria și cultura comunității maghiare ardeleni, pentru ca în aprilie, la Blaj, să recunoască specificul românilor ardeleni. Deși desfășurate într-un cadru informal, închinat dialogului deschis și sincer, parcurgerea celor trei etape nu a fost ușoară pentru fiecare. Tocmai de aceea consider că cei 18 absolvenți ai acestei ediții merită felicitările noastre, ale organizatorilor. Sperăm ca eforturile tuturor referenților, partenerilor și finanțatorilor să fie meritate.

* * *

În luna aprilie, **Blajul** și-a deschis larg porțile celor 20 de „academicieni”. Pentru o săptămână, aceștia doreau să cunoască cât mai multe despre comunitățile românilor ardeleni, despre

specificul transilvan, având drept ghizi, experți, profesori universitari, cercetători. Într-un oraș care respiră istorie nu se putea trece peste demitizarea unor pagini controversate de istorie comună. S-a vorbit și despre **Biserica Română Unită**, despre **Școala Ardeleană**, despre literatura ardeleană. În plus, studenții Academiei Interculturale Transsylvania au avut ocazia de a se întâlni cu redactorii revistei „Provincia” și de a trece împreună în revistă problematica regionalizării în România. Excursia din Apuseni s-a încheiat la Tîrgu Mureș unde și-au primit și diplomele de absolvire, dar nu înainte de a evalua cu, sperăm, sinceritate programul în care au fost parteneri:

• „Cred că în final fiecare am avut de câștigat: unii au învățat pentru ei, dar am ajuns să ne cunoaștem și sper să rămînem în continuare prieteni pentru că ceea ce ne-a adus aici a fost un punct comun care nu a dispărut ci s-a dezvoltat.” (Ionuț Oniceanu)

• „Această ultimă sesiune a fost una deosebită. Ne-a făcut să simțim istoria aceluia oraș și cu asta să simțim și să înțelegem Transilvania” (Iulia Vizi)

• „Deși venim din locuri diferite, cu preocupări diferite am reușit să construim ceva împreună care sper să rămîină și să se dezvolte. Pentru mine, a fost uimitor cum am reușit să capăt o nouă viziune, în special față de comunitatea de romi.” (Mădălina Simion)

• „Mie mi-au plăcut mult cele două dezbateri și cred că punctele tari au fost atât de multe încît am uitat punctele slabe. Aș sintetiza spunînd că a fost o bucurie să fiu partașă la acest program.” (Nyulas Ildikó)

• „Eu venind din sudul țării am avut posibilitatea să văd și să cunosc locuri pe care, altfel, puțin probabil că le-aș fi cunoscut. Mai mult, am avut curiozitatea de a mă convinge singură dacă există acest specific transilvan.

În grupul de ardeleni m-am integrat destul de bine. Eu cred că asemenea programe ar trebui făcute și în celelalte zone ale țării pentru că fiecare regiune are ceva de arătat.” (Aura Baldăr)

• „Dacă în viitor aș organiza un asemenea program aș introduce un interviu înainte pentru a selecta cît mai bine participanții. Despre cursuri, mi-a plăcut că am întâlnit lectori obiectivi. Eu consider că interculturalitatea se bazează pe cunoștințe dar are acel ceva care stimulează gîndirea pentru că mentalitățile nu se schimbă de la o zi la alta. De

aceea, eu consider că obiectivitatea este lucrul cel mai important. Totodată, multiculturalitatea nu înseamnă numai cunoștințe despre istoria, cultura celuilalt, ci și cum să tratăm practic diferențele dintre noi. De aceea, sper ca relațiile care au fost de prietenie să rămână, iar cele care nu au fost chiar de prietenie să devină, pentru că în esență așa se manifestă toleranța.” (Kovács Réka)

• „Idea cu care plec este cum se pot ameliora cât mai mult relațiile româno-maghiare. Cred însă că cei mai mulți ar trebui să învețe și cum să folosească mai departe informația oferită aici.” (Ramona Băluțescu)

• „Variatatea oamenilor de diferite profesii nu cred că strică. Fiecare poate duce mai departe ideile desprinse de aici chiar dacă nu sîntem istorici toți. Și un inginer poate să facă asta și un medic.” (Răzvan Berețchi)

• „Eu sînt din Ardeal, dar nu am avut contacte cu comunitatea maghiară. La facultate am mulți colegi din Sud care sînt cumplit de radicali, sînt promotorii acelu gen de naționalism rău, îndreptat împotriva maghiarilor. Acum pot afirma cu certitudine că este o percepție total greșită, bazată pe necunoaștere. De aceea v-aș sugera să aduceți mai mulți participanți din Sud. Și mai cred că fiecare dintre noi ar putea contribui pe mici sectoare la realizarea unui plan viabil de regionalizare: avem aici istorici, economiști, juriști. Am putea veni chiar cu unele propuneri inedite. Am putea construi ceva împreună pe care să-l lăsăm celorlalți” (Iuga Brad Darius)

• „După părerea mea, este extraordinar să vină participanți din domenii diferite. Eu sînt jurnalistă și numai jurnaliști găsesc și în cercul meu de prieteni. Pe de altă parte trebuie să recunosc că atîta istorie cîtă am învățat aici nu am învățat în toți anii de școală. Ce mi-a lipsit însă a fost mîncarea specifică fiecărei comunități.” (Nyulas Csilla)

• „Am avut posibilitatea să văd lucrurile din perspective diferite de cele cu care am fost obișnuită la școală. Am învățat lucruri noi chiar despre comunitatea mea.” (Molnár Lenke)

• „Eu de vreo cîțiva ani sînt ardelean doar cu sufletul. M-ați adus înapoi în Ardeal și l-am redescoperit. Acum plec cu un background: sînt lucruri de care putem fi mîndri, sînt lucruri de care trebuie să ne rușinăm și să le ascundem dacă nu putem să le schimbăm. Și am descoperit încă ceva: noi mentalități.” (Vasile Hodoroșea)

• „Eu voi lucra foarte mult cu oamenii și am mare nevoie să-i cunosc, să le înțeleg mentalitățile, formarea lor culturală. Timpul îl consider însă prea scurt, mai aveam multe de învățat. Eu aș fi vrut să învăț mai multe despre romi pentru că ei sînt capul ziarelor.” (Tulia Cășvean)

• „Eu cred că am numai cuvinte de laudă pentru acest program. Mie mi l-a prezentat foarte roz un multiplicator format aici anii trecuți și mi-a stîrnit curiozitatea. Informațiile care mi-au fost oferite au fost foarte multe și mă bucur că le-am și asimilat. Aș fi dorit însă o sesiune specială despre romi pentru că ei rămîn necunoscuții de lîngă noi.” (Victor Șerban)

• „Pentru mine personal a însemnat foarte mult: nașterea de noi legături și contactul cu personalități ardeleni autentice — cum a fost întîlnirea cu cei de la «Provincia». Și mai cred că a fost primul dialog român-maghiar la care am fost parte.” (Buzás Zoltán)

Absolvenții ediției a IV-a, 2001-2002

1. **Aura Baldăr**, Slatina, studentă la Facultatea de Științe Economice, Universitatea București
2. **Ramona Băluțescu**, Timișoara, jurnalistă la Timișoara
3. **Răzvan Berețchi**, Tîrgu-Mureș, student la Facultatea de Stomatologie, Universitatea de Medicină și Farmacie Tîrgu-Mureș
4. **Buzás Zoltán**, Odorheiu-Secuiesc, student la Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș Bolyai Cluj
5. **Tulia Maria Cășvean**, Reghin, studentă la Facultatea de Științe ale Comunicării București
6. **Vasile Hodoroșea**, Tîrgu-Mureș, student Facultatea de Științe ale Comunicării București
7. **Darius Iuga** – Brad, Alba Iulia, student la Facultatea de Istorie, Unirvesitatea Lucian Blaga Sibiu
8. **Kovács Réka**, Odorheiu-Secuiesc, studentă la Facultatea de Științe și Litere, Universitatea Petru Maior Tîrgu-Mureș
9. **Mihai Lucaciu**, Drobeta Turnu Severin, student la Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș Bolyai Cluj
10. **Sabina Mihai**, Sighișoara, absolventă a Facultății de Istorie, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia
11. **Molnár Lenke Laura**, Tîrgu-Mureș, studentă la Facultatea de Administrație Publică, Universitatea Petru Maior, Tîrgu-Mureș
12. **Nyulas Csilla**, Tîrgu-Mureș, studentă la Facultatea de Jurnalistică, Universitatea Babeș Bolyai Cluj
13. **Nyulas Ildikó**, Tîrgu-Mureș, studentă la Facultatea de Litere, Universitatea Babeș Bolyai Cluj
14. **Oniceanu Ionuț**, Tîrgu-Mureș, student la Facultatea de Istorie, Universitatea Petru Maior Tîrgu-Mureș
15. **Cornelius Perianu**, Timișoara, absolvent al Facultății de Științe Economice, Universitatea de Vest, Timișoara
16. **Mădălina Simion**, Caracal, studentă la Facultatea de Drept, Universitatea Craiova
17. **Victor Șerban**, Tîrgu-Mureș, student la Facultatea de Sociologie, Universitatea 1 Decembrie 1918, Alba Iulia
18. **Vizi Iulianna**, Tîrgu-Mureș, studentă la Facultatea de Istorie, Universitatea Petru Maior Tîrgu-Mureș

Stagii la București și Budapesta

Pentru Colegiul Democrației, perioada aprilie-mai este prin tradiție consacrată deplasărilor la București, respectiv Budapesta pentru punerea în practică a cunoștințelor acumulate de la începutul cursurilor.

Stagiul la București a debutat cu o vizită la Ambasada Republicii Ungare în România și la Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei. Apoi a urmat participarea la ședința în plen a Senatului unde am urmărit declarațiile politice ale senatorilor. A doua zi a fost consacrată vizitei la Parlamentul României, respectiv la Camera Deputaților. Am avut aici ocazia să discutăm cu liderii grupurilor parlamentare PSD și PD. Vizita la Guvernul României a coincis cu primirea cursanților de către reprezentanți ai Ministerului Integrării Europene, Departamentului de relații interetnice, precum și de către domnul ministru Vasile Dâncu, de la Ministerul Informațiilor Publice. Ni s-a prezentat deasemenea specificul și modul de organizare ale Instituției Avocatului Poporului de către domnul Gheorghe Iancu, adjunctul Avocatului Poporului. Stagiul la București s-a terminat cu întâlnirea de la Președinție unde domnul consilier Andrei Stoiciu a prezentat modul de organizare și funcționare a instituției. Cu această ocazie am vizitat și muzeul Cotroceni.

În perioada 28 aprilie – 3 mai a avut loc deplasarea la Budapesta, unde programul nostru a debutat cu vizită și dialog la Ambasada României din Ungaria, Primăria Budapestei și la Ministerul Afacerilor Externe. A urmat întâlnirea cu domnul director Ștefan Frătean de la Oficiul Minorităților Naționale și Etnice iar apoi vizita la Parlamentul Ungariei unde am avut ocazia de a discuta cu domnul deputat dr. Répássy Róbert. În aceeași zi am vizitat la Ministerul Educației Oficiul Ombudsman al Drepturilor Educaționale și l-am întâlnit pe domnul dr. Aáry-Tamás Lajos, ombudsman, originar din Tîrgu-Mureș. Cu ocazia întâlnirii de la Președinția Republicii Ungare, ni s-a prezentat specificul structurii și modulului de organizare ale acestei instituții. La Oficiul Maghiarilor de peste Hotare doamna Szabó Gabriella ne-a explicat rolul mult discutatei legi al „statutului” maghiarilor de peste hotare.

Ca și la București, și la Budapesta am vizitat Centrul de Documentare și Informare al Consiliului Europei unde doamna directoare Papp Farkas Klára ne-a prezentat și facilitățile de care pot dispune studenții care doresc să cerceteze într-un anumit domeniu. Ei se pot folosi de baza materială și documentară existentă la acest centru.

Cele două stagii au constat nu numai din vizite și dialoguri la instituții administrativ-politice ci și din vizitarea a numeroase obiective civico-turistice ale celor două capitale.

Leda PANAIOT

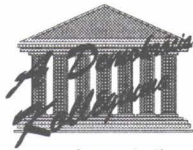
**La Centrul de Documentare și Informare
al Consiliului Europei din București**

Az Európa Tanács Dokumentációs és Információs Központjánál Bukarestben

Bukaresti tanulmányút

Utazunk, mert utazás az egész élet és a cél a valahová való megérkezés. Mi a Demokrácia Kollégiumának VIII. évfolyama is utazunk április 7-én és a cél a román főváros, Bukarest volt, amely az állami szervek, a politikai élet és a jogállam tanulmányozásában, megértésében és megismerésében nyújtott otthont nekünk.

Mint minden tanulási vagy megismerési folyamatban az információk befogadásával és az információk feldolgozásával és értelmezésével kellett megbirkóznunk.

Az első részhez hozzátartozott az állami hivatalokban dolgozók és a politikai élet szereplőivel való találkozás, előadásaik meghallgatása és a válaszuk, azokra a kérdésekre, amelyeket mi a kollégium tagjai fogalmaztunk meg. Ilyen módon lehetőség nyílt arra, hogy közvetlen kapcsolatba kerüljünk olyan személyiségekkel, akiket eddig csak a negyedik legnagyobb hatalom a média eszközei által láthattunk és/vagy halhattunk és olvashattunk róluk. Ígyhát már az első nap a Magyar Köztársaság bukaresti nagykövetségét ostromoltuk, ahol megismerhettük ennek működését, szerkezetét és szerepét a két ország diplomáciai kapcsolatában. Ezt követően az Európa Tanács Információs és Dokumentációs Központjának bukaresti székhelyére látogattunk, itt meglepett a nyíltság és közvetlenség, amivel fogadtak. Itt megismerhettük mit jelent az európai szellem és milyen lehetőségeket kínál ez a szervezet a fiataloknak.

Ezután következett a Romániában működő kétkamarás parlamenti rendszer megismerése, ehhez elengedhetetlen volt a Szenátus és a Képviselőház megtekintése (az utóbbi a Nép Házában «Casa Poporului» működik, amelyet végigjártunk. Ez az az épület, amely mintha kissé grandmániásan épült volna, és ma a Parlamenti Palota elnevezést kapta). Az ott dolgozóktól megtudhattuk a felső és alsóház jellegzetességeit, működési rendszerét és szerepét a román törvényhozásban, ugyanakkor rövid betekintést nyerhettünk mindkét házban a szenátorok és képviselők álláspontuk kifejezésére helyet adó üléstermekbe, ahol jelenlétünk alkalmával is folyt az aktivitás (persze kissé meglepett, ahogy az újságolvasás a honatyák megfeszített munkájának szerves részét képezi).

Az utolsó előtti nap, április 10-e a Kormány épületében talán a legfárasztóbb napnak tekinthető, de itt sem panaszkodhattunk a közéleti személyiségekkel való találkozás hiányában. Ott volt az első miniszter személyi tanácsadója, Titus Corlățean úr, Ion Moraru államtitkár, a nép ügyvéde képviselőként Gheorghe Iancu úr vagy a közinformációs miniszter Vasile Dâncu úr. Markó Attila államtitkár úrral, a diplomácia keretei között, arról vívtunk, hogy „Kell magyar iskola vagy sem?” mivel azokban a napokban robbant ki itthon – Marosvásárhelyen – a Bolyai ügy.

Utolsó nap az elnöki rezidencián, elnök sehol de kárpótolta helyette egy fiatal tanácsos, aki végigvezetett az impozáns termeken

és elmagyarázta a rezidencián dolgozók feladatkörét. Megtekinthettük az ott működő múzeumot is és hallhattuk a rezidencia érdekes történeti áttekintését, például azt, hogy az ott lakó elnökök mind kivégszék áldozatai lettek, vajon ezért nem lakik ott a mostani elnök? (lehet, hogy az ottani épületeknek már ítélőképeségük is van).

Az információk feldolgozása és értelmezése kissé más keretek között működik, megteremtették számunkra a lehetőséget az információ beáramlására és nekünk ezekkel saját magunk kellett megvívunk a mi kis csatánkat értelmi szintünk harmezében. Lehet éppen ezért szubjektív jellegű, de ebben az esetben ez egy olyan szubjektivitás, amely az egész évfolyamot valamilyen szinten átszövi, ha már ide tartozunk csak van bennünk valami közös.

Most már tudjuk, hogy kellene működjön az egész rendszer, de hogy működik mindez a valóságban?

Európa történetében több társadalmi rendszer működött és végül a kontinens a demokrácia (népuralom) mellett szavazott. Nálunk is így van ez, de mégis a történések és a tapasztalatok felvetik a kérdést nem-e sülyedtünk bele a pszudológiák útvesztőibe és idegenedtünk el az autentikus demokráciától? A pszudodemokráciát és az autentikus demokráciát sok esetben nehéz megkülönböztetni, mert az állam informál és dezinformál. Dezinformál mert ő is tudja, hogy a tudatlan nép a legbékésebb. Bukaresti utunk folyamán is sok esetben előfordult, hogy nem kaptunk választ kérdéseinkre, vagy ha kaptunk is nem ajánlatos ezt feltétlenül elfogadni, hanem először vizsgálat alá kell vetni, hogy vajon melyik területet szolgálja.

Hamvas Béla a Patmosz című könyvében a direkt morált és a rossz lelkiismeretet említi, ha a direkt morál hatalomra kerül rossz lelkiismeret válik belőle, mert nem tud ellenállni a kísértésnek, ilyenkor a nép magára marad. Lehet, hogy igaza van és nagyon jól tudjuk, hogy a diplomácia zászlaja alatt nem ritkán hódít a sminkelt hazugság, sok esetben ez nálunk is így van. A demokrácia egyik alapfeltétele a társadalmi középérték megerősítése, nálunk afrikai mintára a felső 10-15% erősödik egyre, ezért jogos a kérdés, biztosan Európa irányába haladunk?

Ebből a szempontból eléggé távolinak tűnik az a kijelentés, amelyet Rousseau a *Du contract social* című művében megfogalmaz, miszerint: „a közakarát elpusztíthatatlan”. Vagy talán mégsem?

Nem túl szerencsés ítélni vagy pragmatikusan véleményt mondani sem a román állam, sem hivatalai fölött, sem a politikai élet fölött, mert nem egynemű a folyamat, ami ott történik hanem vannak táborok, akárcsak a társadalom egészében, akik harcban állnak egymással a számunkra kedvező vagy nem kedvező cél érdekében. Csakhogy sokan ennek a harcnak egyszerű szemléltői, nekünk a VIII. évfolyamnak is megadatott a lehetőség, hogy harcoljunk, hogy ne csak szemléltői vagy eszközei legyünk ennek a harcnak.

Végül pedig megint utazunk, a cél, hogy hazaérjünk. És azontúl, hogy megérkezzünk, hogy valójában hol ér véget és megérkezzünk-e, még mi sem tudjuk.

KOCSIS Lóránt Zsombor

Budapesti tanulmányút

A budapesti látogatássorozat a magyarországi Román Nagykövetség látogatásával kezdődött, a Budapestre való érkezést követő második napon, április 29-én. A magyarországi román nagykövet, Călin Fabian úr fogadott bennünket, ő mutatta be a nagykövetség felépítését, működését és teljes feladatkörét, mindezeket a mindennapi példák segítségével is ecsetelve. Számos kérdésünkre nagyon szívesen válaszolt a nagykövet úr. A második intézmény, amelyet meglátogattunk a Főpolgármesteri Hivatal volt, ahol dr. Csonkás István úr, a szervezésügyi osztály igazgatója fogadott minket. Bemutatta nekünk a Főpolgármesteri Hivatalnak otthont adó épület történetét, ugyanakkor a Magyarországon 1990 óta működő önkormányzati rendszer felépítését, működésének módját és feladatkörét. Sokat megtudhattunk a Főpolgármesteri Hivatal felépítéséről is és a szervezésügyi osztály, valamint előadónk munkájáról is. A következő állomása a látogatássorozatunknak Magyarország Külügyminisztériuma volt. Szilágyi Mátyás főosztályvezető tartott előadást a magyar jogállamiság jellegzetességeiről, a magyar jogállam megalakulásának történetéről. A magyar alkotmány bemutatásával összefüggésben a „szomszédos

La Oficiul pentru minoritățile naționale și etnice din Budapesta
A nemzeti és etnikai kisebbségek hivatalánál Budapesten

országokban élő magyarokról” szöveg, „státustörvény”-ről hallhattunk érdekes információkat.

Április 30-án, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal meglátogatásával kezdtük napunkat. A hivatal igazgatója, Ștefan Frățean úr tartott előadást a Magyarországon élő kisebbségekről, törvényes jogairól és hogy ezek mily módon szerepelnek a törvényekben. A kisebbségeknek négy különleges joguk van Magyarországon: jog az anyanyelv használatára, az anyanyelven való tanulásra, jog a saját média kialakítására és jog az önkormányzatok létrehozására. Ezen jogokról részletes ismertetőt hallhattunk. Megismerkedhettünk az etnikai kisebbségek támogatásának rendszerével Magyarországon. Ezenkívül a román önkormányzat feladataival és jogaival, valamint a kisebbségek és az anyaország között létező kapcsolatokkal ismerkedhettünk meg. Magyarországi Parlamentjének a megtekintése volt a következő állomásunk. Az Országháza épülete és a Szent Korona történelméről meséltek nekünk amíg a Parlamentben sétáltunk. Megtekinthettük a Parlament egyik üléstermét is. Ezek után dr. Répássy Róbert képviselő úr, az alkotmányi és jogi bizottság elnöke fogadott bennünket, aki bemutatta a magyar jogrendszert, a magyar parlament felépítését és működésének módját. Megismerkedhettünk a parlamenti szokások egy részével és megtudhattuk, melyek az ideológiai különbségek a nagyobb magyar pártok között. A nap utolsó célpontja az Oktatási Minisztérium keretein belül működő Oktatási Jogok Biztosának Hivatala volt. Dr. Ááry-Tamás Lajos ombudsman, a hivatal vezetője fogadott bennünket és ismertette a hivatal felépítését, működését és feladatkörét. Konkrét példák segítségével mutatta be a hivatal eszköztárát, tehát azt, hogy milyen módon avatkozhat bele az ombudsman a tanítással kapcsolatos konfliktusokba.

Május 1-én a Nemzeti Múzeum és a budai vár Halász bástyájának csoportos látogatása után a budapesti Vidámparkban voltunk.

Az utolsó előtti napon, május 2-án Mádl Ferenc köztársasági elnökkel kellett volna találkozoznunk, de sajnos objektív okok miatt ez nem valósulhatott meg és ezért, a köztársasági elnök megbízásából, az elnöki hivatal speciifikumait, struktúráját és működését Pacalai Péter úr mutatta be. Megismertük az elnök feladatkörét és a kitűzött célok eléréséhez felhasználható politikai és jogi eszközeit. A Határon Túli Magyarok Hivatalában Szabó Gabriella fogadott és tartott előadást a hivatal megalakulásának feltételeiről és okairól, bemutatva a ennek feladatkörét. Megtudhattuk hogy itt dolgozta ki a „státustörvény”-t és a hivatal felelős ennek a törvénynek a nemzetközi fórumokon való ismertetésével. Bővebben tárgyaltuk a magyar igazolványok sorsát és a Magyarország határain kívül élő magyaroknak felkínált kedvezményeket. Magyarország Kormányának és a Miniszterelnöki Hivatalnak a bemutatására az Igazságügyi Minisztérium épületében került sor. Itt Balogh András, Rák Rudolf és Nádasz László urak tartottak előadást a hivatal felépítéséről és feladatairól. Szó került a referaturák funkciójáról és a sürgősségi rendeletekről is, amelyeket bővebben tárgyaltunk. Az Európa Tanács Dokumentációs Irodájáról többet tudhattunk meg Pappné Farkas Klárától, az iroda vezetőjétől. Érdekes információkhoz jutottunk az iroda tevékenységeivel és a diákoknak nyújtott képzési lehetőségekkel kapcsolatosan, ugyanakkor megtudhattuk az iroda célkitűzéseit is.

A gyakorló időszak utolsó napján a Józsefvárosi piac megtekintése után indultunk haza. A felsorolt programok mellett a szabadidőnk városnézéssel, Budapest nevezetességeinek meglátogatásával valamint az üzletekben való nézelődéssel töltöttük el.

JÁNOSI-RANCS Zoltán

Cardinalul Todea

L-am întâlnit pe cardinalul Alexandru Todea doar de câteva ori. Dar de fiecare dată întâlnirea a fost memorabilă. Firește, pentru mine. Întîia oară l-am văzut, împreună cu câțiva colegi, scriitori de sub jurisdicția sa spirituală, la Blaj, într-un sediu mitropolitan în care vechimea castelului mai era încă amenințată de urmele proaspete ale unei proaste îngrijiri. Sediul mitropoliei încă mirosea a sediu de CAP sau IAS, deși poate nu fusese așa ceva. Zvelt, înalt, vivace – mai vivace decît noi toți, cam intimidat și de eveniment și de persoană. Din discuția noastră n-au ieșit, atunci, multe. Dar cardinalul a rostit, simplu, fără patetisme, lucrul esențial: din trecut trebuie doar să învățăm; nu trebuie să trăim în el; problema noastră e viitorul, și el e o problemă mult mai gravă decît trecutul. Cardinalul trecuse prin multe închisori, a fost, după ce-a scăpat, veșnic urmărit. Dar se despărțea de trecut cu un fel de ușurare iertătoare. Era un om simplu, tranșant, fără sofisticării și ascunzișuri. Le zicea pe față și drept, chiar dacă, în felul său, cu mult tact. Cred că era mai optimist atunci decît se cuvenea. Poate și mai naiv decît ar fi trebuit. Tocmai el, care o viață întregă a redactat memorii fără consecințe. A scris un tom de memorii, pe numele tuturor potențailor comuniști. Toate cu speranța că-i va convinge să-i repună în drepturi Biserica. S-a asigurat, la majoritatea, că primesc număr de înregistrare. Sperînd că burocrăția se obligă prin asta. Oricum, nu se aștepta deloc la o primire atît de “frățească” și de creștinească din partea “marii surori”. Credea că, în locul comunismului, a venit dreptatea. Martiriul Bisericii Unite ar fi fost doar un capital de pornire pentru o nouă operă evanghelică și patriotică. Realitatea cu care s-a confruntat, bizantinismul cu care a fost tratat, i-au grăbit, fără îndoială, boala. Mulți ani, în suferința lui mută sau aproape, dar profund expresivă, a fost un simbol al vechilor și noilor suferințe ale Bisericii lui. Întîlnirea cu Papa Ioan Paul al II-lea din catedrala latină “Sfîntul Iosif” a fost momentul de maximă tensiune simbolică a existenței sale. Dar nu singurul. Pentru că, de fapt, a avut parte de o viață care s-a tradus de la sine, pas cu pas, într-o acțiune simbolică.

L-am mai întâlnit la Reghin, într-un fel de pelerinaj cu colegii mei din redacția revistei *Vatra*. A fost o întîlnire în care am vorbit fără vorbe, un dialog, intens, prin tăcere. La plecare, cardinalul a ținut să ne binecuvînteze. A rostit cuvintele cu durere, cu efort. Fiecare vorbă părea că se rupe dintr-o materie grea, că se desface din imemorialul suferinței. Dar nu cred că vom mai auzi vreodată cuvinte ieșite mai din adîncul inimii.

L-am ascultat apoi, altă dată, rostind *Pater noster* la sfințirea Bisericii din Hodac. Cum stătea oarecum ascuns, în spatele episcopilor și preoților care oficiau, glasul lui părea venit nu dintr-un loc anume, ci de undeva din înalțuri și, totodată, de undeva din adîncuri. Nu fac aici literatură,

dar nu era un simplu glas omenesc rostind o rugăciune. Dumnezeu s-a obligat să asculte orice rugăciune. Cred însă că aceea rostită - atunci și acolo - de cardinalul suferind s-a auzit tot atît de tare în ceruri ca și în piața Hodacului. Și poate a fost tot atîta liniște acolo, sus, ca și aici, jos.

Acum Cardinalul își va schimba locul de rugăciune. Oricum, a fost el însuși o luminare. Și ce e o luminare altceva decît ceva/cineva care se roagă în locul nostru?! Cardinalul Alexandru Todea e lumina aprinsă de Biserica Unită și trimisă acum “la fața locului”.

AI. CISTELECAN

(Articol apărut în *Evenimentul zilei* și preluat cu permisiunea autorului)

La aflarea veștii întristătoare a decesului

Înalt Prea Sfinției Sale Cardinalul ALEXANDRU TODEA

personalitate excepțională a istoriei contemporane a României și a lumii catolice, care și-a asumat un rol exemplar în rezistența anti-comunistă dedicîndu-se cu abnegație eroică reconstruirii și păstoririi comunității Greco-Catolice, adresăm sincerele noastre condoleanțe și sentimentul solidarității noastre umane familiei, Mitropoliei Române Unite a Blajului, comunității reghinene, tuturor credincioșilor greco-catolici, tuturor celor care i-au fost aproape de-a lungul vieții.

Liga Pro Europa

La despărțirea de Ștefan Aug. Doinaș

*«Iar pentru vina de-a se fi născut
el se va pedepsi precum urmează:
La stîlpul dragostei va fi ținut
optzeci de ani, sub soarele de-amiază
un prea frumos călău îl va-nfieră
c-o stea în frunte, pentru ca mulțimea
de oameni, diavoli, zei et caetera
să-i jinduie într-una înălțimea...»*

La o lună după împlinirea vârstei de optzeci de ani, în noaptea de vineri spre sîmbătă (26/27 mai 2002), s-a stins din viață Ștefan Aug. Doinaș, în urma unui infarct postoperator. Și pentru ca premoniția din poemul său *Sentință* să fie desăvîrșită, odată cu poetul intra în veșnicie soția lui, balerina Irinel Liciu, căci «o prea mare iubire ucide».

Ștefan Aug. Doinaș (pseudonimul literar al lui Ștefan Popa) s-a născut la 26 aprilie 1922, în comuna Caporal Alexa, județul Arad. După o scurtă perioadă de studii de medicină, a absolvit Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Cluj-Sibiu (1941-1948), și a fost unul dintre fondatorii celebrului Cerc Literar de la Sibiu și chiar unul dintre semnatarii *Manifestului Cercului Literar*, publicat în revista *Viața* din 13 mai 1943. Volumul rămas în manuscris, *Alfabet poetic* (1947), este distins cu premiul „E. Lovinescu”. După absolvirea facultății este, pe rînd, profesor pe meleagurile natale, redactor la revista *Teatrul*, corector la revista *Lumea*, iar din 1969 redactor la revista *Secolul 20*. Este poet prin excelență, dar și eseist, comentator al fenomenului politic și prestigios traducător. Un episod dramatic din existența sa l-a constituit condamnarea lui — ca și a scriitorului I. D. Sârbu — de către comuniști la un an de închisoare și interdicția de a publica, pentru „vina” de „omisiune de denunț”; pretextul condamnării: cei doi prieteni nu l-au denunțat pe Ion Negoitescu... Adevăratul debut s-a petrecut în anul 1964, după reabilitarea

sa, cu volumul de versuri *Calea mareelor*; au urmat nenumărate alte volume de versuri, de eseuri și de atitudine, pe care, desigur, istoria literară le va reține la locul cuvenit. Doar enumerarea tuturor titlurilor operei sale ocupă o întreagă pagină în *Dicționarul Esențial al Scriitorilor Români*. Traducerea operei *Faust*, de Goethe, de pildă, este o izbîndă de necontestat și recunoscută ca atare. Opera sa a fost recunoscută prin numeroase și prestigioase premii: Premiul „M. Eminescu” al Academiei (1968); Premiul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (1970); Premiul Uniunii Scriitorilor (1975, 1979); Premiul European pentru Literatură, Iugoslavia (1990); Premiul Asociației Scriitorilor Români din Israel (1997); Premiul național de poezie „Mihai Eminescu” (1997).

Doinaș a primit titlul de Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, a fost Președinte al Centrului Cultural „Paul Valery” din România, Președinte al Fundației „Secolul 21”, Președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din România (din 1990), membru fondator al Grupului pentru Dialog Social, al Alianței Civice, al Fundațiilor „Memoria” și „Europa Aici”, membru al Academiei Române (corespondent din 3 iulie 1990 și membru titular din 12 martie 1992).

Din domeniul politicului, reținem faptul că a fost senator în perioada 1992-1996, ales pe listele PAC; după anul 1996 s-a înscris în PNL, împreună cu Al.Paleologu și Constantin Bălăceanu Stolnici, a făcut parte din Senatul PNL — poziție onorifică. Nu a desfășurat niciodată o politică polemică, una dintre însușirile sale fundamentale fiind discreția și modestia, dar a scris în mod regulat tablete politice în cotidienele centrale.

Raționalist subtil, egal mereu cu sine, așa cum numai spiritele superioare

conștiente de valoarea lor pot fi, Ștefan Aug. Doinaș a fost și rămîne pentru noi un umanist modern, caracterizat atît prin probitate morală cît și prin aspirația spre frumusețea geometrică a Ideii.

Moartea sa a lăsat un gol imens în cultura română.

La 28 mai, la Cimitirul Bellu, spre parcela rezervată Academiei Române, mii de persoane l-au condus pe ultimul drum, au fost prezentate onoruri militare (s-a remarcat absența ministrului culturii și al cultelor, Răzvan Theodorescu, reprezentat de un secretar de stat), s-a plîns, s-au rostit fraze frumoase, dar poate că nimic nu poate exprima totul mai bine decît Poezia (și am ales, pentru rămas bun, cîteva versuri din poemul său *Epitaf*):

*«Da: mie — celui stins aici — uitare.
Să cadă praful pe scriptura mea.
Ca nimănui, de astăzi, să nu-i dea
măsură și temei pentru-ngîmfare... (...)
Așadar, mie — mortului — uitare!
Praf să se-aleagă de scriptura mea:
ca fiecare dintre voi să-și ia
măsura drept temei pentru-ngîmfare.»*

Cornelia ALEXANDRU

Școala liderilor romi

În perioada 26-28 aprilie s-a desfășurat, la Tîrgu-Mureș, primul modul al **Școlii liderilor romi**, cu tema *Societatea civilă*.

Programul a început cu vizitarea unei comunități de romi, cea din strada Viilor. Cei 18 participanți, veniți din toate zonele țării, de la Satu Mare pînă la Buzău, au putut constata că, indiferent de specificități regionale și locale, există o serie de probleme comune cu care se confruntă marea parte a comunităților de romi: familii care au ca singură sursă de venit pensia bătrînilor (înainte de 1990 aproape toți romii din comunitate lucrau) și alocația pentru copii. Scopul vizitei a fost conștientizarea faptului că programul nu se adresează liderilor romi, ci, chiar dacă numai în mod indirect, acestor comunități care au nevoie de lideri capabili să aducă modificări esențiale în viața oamenilor.

După vizită a început programul propriu-zis, prin cursurile și atelierelor *Ce este societatea civilă?* (Oana Țigănescu, FDSC), *Promovarea imaginii ONG, căi de influențare* (Smaranda Enache, LPE), *Posibilități de finanțare pentru sectorul neguvernamental și Scrierea de proiecte* (Alina Porumb, ARC), *Legislația din România cu privire la asociații și fundații și Modalități de creare a organizațiilor neguvernamentale* (Haller István, LPE), *Priorități în elaborarea unui proiect. Necesitățile comunității și sondarea lor* (Cosima Rughiniș, Universitatea din București), *Organizații de romi, modele de succes* (Adrian Moldovan, Fundația Ramses).

Participanților, care au pornit cu diferite baze de cunoștințe, li s-au oferit aceste cursuri pentru a arăta care sînt avantajele, posibilitățile societății civile în promovarea unor acțiuni a căror finalitate este îmbunătățirea situației romilor. Prezentarea Fundației Ramses a arătat că cei care au capacitatea și dorința de a se implica pot obține succese într-un timp relativ scurt.

Tema următorului modul, din septembrie, va fi *Autoritățile publice locale*.

(H. I.)

Pro Europa poate fi citită pe Internet la adresa:

www.proeuropa.ro

Liga **PRO EUROPA** Liga

Copreședinți:

Smaranda ENACHE și CSÍKY Boldizsár

Director executiv: SZOKOLY Elek

4300 Tîrgu Mureș, P-ța Trandafirilor nr. 5, et. III, CP. 1-154
Tel/fax: +40-(0)265-250182; 250183, e-mail: office@proeuropa.ro

CONTENTS:

P. 1: *"To be European means to be optimist"* — A liaison of the thought expressed regarding the common future of Europe on the celebration of Schuman's / Europe's Day.

P. 2: A Romanian/Hungarian *synopsis* of the PEL's main activities in April-May 2002.

P. 3: *From Robert Schuman's path to the European highway* — text of the festive speech delivered on the occasion of Europe's Day.

P. 4: *Europe Days* — celebration of the Day of Europe 9th of May in Tg-Mureș, short description of the activities regarding the promotion of the European values: *Europublicity, Civil Society and the European Integration* (round table at the local radio station), *Regionalism – Regionalisation* (debate at the local radio station); *Pro Europa Race – 9th Edition* — a short presentation of the event organised in the framework of the European Days; *Concert Nightlosers* — offered by the PEL and the Local Radio Station for the youth.

P. 5: *The Constitution under Revision* — After 10 years of the adoption a revision of Romania's Constitution became necessary. The civil society is being involved to promote a euro-conform modification. The article presents the modifications proposed by the political parties.

P. 6: *The Position of the Pro Europa League regarding the retrocession of the Bolyai Farkas Highschool* — PEL's press release, presented at the press conference in April 2002, which expresses the need of retrocession the school to the Hungarian community and of moving the Romanian language classes gradually to two other major highschools of Tîrgu-Mureș.

P. 7: *Short history of the Bolyai Farkas Highschool* — presentation of the history of the school from medieval times until the communist period.

P. 8: *"Yes, it is important for the Bolyai Highschool to be Hungarian"* — interview realised by Farkas István with Smaranda Enache, on her opinion regarding the statute of the highschool in January 1990 and broadcasted at the National Romanian Television at that time.

P. 9-12: *The Case of the Bolyai Highschool – or how can be "healed" the ethnic structure of Transylvania* — an analyses on the process of nationalisation and of the traditional Hungarian highschool and of the reaction aroused by the attempts of the Hungarian community to regained it as a Hungarian language school.

P. 13: *SOS Sighișoara* — *Appeal* launched by the Pro Europa League and Sustainable Sighișoara Association for the salvation of Sighișoara and the Breite Plateau, followed by the list of personalities who endores the Campaign, as well as excerpts received by the organisations during the SOS Sighișoara Campaign.

P. 14, 15: *Graduation thoughts* — expressed by several students of the Transylvanian Intercultural Academy together with a short description of the program itself, followed by the list of the participants at this program of the Intercultural Centre.

P. 16, 17: *Field visit period in Bucharest and Budapest* — students of the College met representatives of Romanian and Hungarian institutions completing thus their civical education and preparing to play their part in the Romanian civil society.

P. 18, 19: *Im memoriam* cardinal Alexandru Todea and writer Ștefan Augustin Doinaș.

P. 20: *Roma Leaders' School* — short description of the newly launched project and of the first session held in Tîrgu-Mureș.

Responsabil de număr: KACSÓ Judith-Andrea

Multipliat la **MEDIAPRINT**

**PRO EUROPA este publicată cu sprijinul
Fundației Heinrich Böll (Germania) și Charles St. Mott (SUA)**